

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko – správní

Komparace měnově politických režimů centrálních bank

Petra Voříšková

Bakalářská práce

2010

University of Pardubice

Faculty of Economics and Administrations

Comparison of Monetary Policy Regimes of Central Banks

Petra Voříšková

Bachelor work

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav ekonomie
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra VOŘÍŠKOVÁ**

Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**

Studijní obor: **Management podniku - Management malých a středních podniků**

Název tématu: **Komparace měnově politických režimů centrálních bank**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je porovnat cílování inflace jednotlivými bankami a porovnání plnění inflačních cílů.

Bakalářská práce bude obsahovat:

- rešerši literatury vysvětlující problematiku měnové politiky
- historický vývoj měnové politiky v České republice
- cílování inflace vybraných centrálních bank

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **cca 30 stran**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DVOŘÁK, Petr. Bankovníctví pro bankéře a klienty. 3. přepracované a rozšířené vyd. Praha : Linde, 2005. 681 s. ISBN 80-7201-515-X.

REVENDA, Zbyněk, MANDEL Martin, KODERA, Jan, MUSÍLEK, Petr, DVOŘÁK, Petr, BRADA, Jaroslav. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 4. vyd. Praha : Management Press, 2008. 627 s. ISBN 80-7261-132-1.

REVENDA, Zbyněk. Centrální bankovníctví. 2. rozš. vyd. Praha : Management Press, 2001. 782 s. ISBN 80-7261-051-1

VENCOVSKÝ , František. Dějiny bankovníctví v českých zemích. 1. vyd. Praha : Bankovní institut, 1999. 594 s. ISBN 80-7265-030-0.

VENCOVSKÝ , František, PŮLPÁN, Karel. Dějiny měnových teorií na českém území . 1. vyd. Praha : Oeconomica, 2005. 485 s. ISBN 80-245-0992-X.

internetové stránky vybraných centrálních bank

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Liběna Černošská, Ph.D.
Ústav ekonomie

Datum zadání bakalářské práce: **30. června 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.

vedoucí ústavu

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 28.4. 2010

Petra Voříšková

ANOTACE

Tato práce se zabývá problematikou centrálního bankovníctví na českém území. Po úvodu je stručně popsán historický vývoj centrálního bankovníctví v ČR, dále vznik české národní banky jako centrální banky ČR a její funkce.

Hlavní částí této práce je charakteristika měnově politických režimů vybraných centrálních bank, v tomto případě se jedná o komparaci Národní banky Slovenska, Evropské centrální banky a České národní banky na základě používání měnových nástrojů, zejména cílování inflace. Jako na hlavní rozdíl se tato práce zaměřuje na vstup Slovenska do Eurozóny a následné porovnání s českou republikou.

KLÍČOVÁ SLOVA

národní banka Slovensko, EU, centrální bankovníctví, komparace, měnově politické režimy

TITLE

Comparison of Monetary Policy Regimes of Central Banks

ANNOTATION

This work deals with the issue of central banking in the Czech Republic. After the introduction, describe briefly the historical development of central banking in the Czech republic, Establishment of a czech national bank and its functions. The main part of this work is characteristic of monetary policy regimes of selected central banks, in this case is a comparison of the National Bank of Slovakia, the European Central Bank and the Czech National Bank on the use of monetary instruments, in particular the inflation targeting. As the main difference between this work focuses on the accession of Slovakia to the Eurozone and the subsequent comparison with the Czech Republic

KEYWORDS

National Bank of Slovakia, EU, central banking, comparison, Monetary Policy Regimes

SEZNAM ZKRATEK

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
ČSFR	Československá federativní republika
ECB	Evropská centrální banka
ED	Evropská dohoda
EK	Evropská komise
EMU	Hospodářská měnová unie
ES	Evropské společenství
ESCB	Evropský systém centrálních bank
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
MBHS	Mezinárodní banka hospodářské spolupráce
SBČS	Státní banka Československa
MBI	Mezinárodní investiční banka
MMF	Mezinárodní měnový fond
PHP	Předvstupní hospodářský program
PMR	Povinné minimální rezervy
RVHP	Rada vzájemné hospodářské spolupráce
SR	Slovenská republika
SSR	Slovenská socialistická republika

Obsah

Úvod	10
1 Vznik a historie centrálního bankovníctví na českém území.....	11
1.1 Příčiny vzniku centrálních bank	11
1.2 Rakousko - Uhersko	12
1.3 Od Rakouska - Uherska k Československu.....	13
1.4 Československá republika 1918 -1939.....	14
1.4.1 Světová hospodářská krize (1929 -1934).....	18
1.5 Národní bankovníctví v době protektorátu (1939 -1945).....	19
1.6 Československá republika (1945 – 1960)	20
1.7 Československá socialistická republika 1960- 1989.....	23
1.7.1 Od okupace k normalizaci.....	26
1.7.2 Měnová politika 80. let.....	27
1.8 Česká a Slovenská federativní republika (1990 – 1992).....	28
2 Centrální bankovníctví v ČR po roce 1993.....	31
2.1 Vznik České národní banky	33
2.2 Měnová politika ČNB	35
2.2.1 Hlavní úlohy cílování inflace	39
2.2.2 Integrace měnové politiky ČR do EU	42
2.2.3 Sladění měnové politiky v rámci přijetí eura v České republice.....	43
3 Národní banka Slovenska a Evropská centrální banka	46
3.1 Národní banka Slovenska.....	46
3.1.1 Změna měnové politiky na Slovensku po zavedení Eura	50
3.2 Evropská centrální banka	53
3.2.1 Úkoly Evropské centrální banky	54
3.3 Úkoly národních centrálních bank	58
Závěr	60
Literatura	62

Seznam tabulek

Tabulka 1: Měnově politické nástroje ČNB a ECB v roce 2009	39
Tabulka 2: Inflační cíle ČNB stanovené v čisté inflaci.....	41
Tabulka 3: Cílové pásmo stanovené v celkové inflaci v období leden 2002 - prosinec 2005 .	41
Tabulka 4: Porovnání sazeb platných v ECB i NBS s ČNB na konci roku 2009	48
Tabulka 5: Komparace cílů inflace a jejich plnění v SR a ČR.....	50
Tabulka 6: Komparace splnění maastrichtských kritérií na Slovensku a v Česku.....	52

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj základních sazeb ČNB	38
Graf 2: Základní sazby ČNB v průběhu roku 2009	39
Graf 3: Cílování inflace v ČR	40
Graf 4: Vývoj inflace v ČR	50
Graf 5: Růst HDP v České republice a Eurozóně v %	45
Graf 6: Predikce inflace na Slovensku	49

Úvod

Téma komparace měnově politických režimů bylo vybráno především z toho důvodu možnosti více proniknout do dané problematiky, která je v současnosti dost aktuální. Centrální banky hrají stále důležitou roli v každém státě i bez ohledu na to, zda patří do nějaké měnové unie či nikoliv. To platí zejména pro země s tržní ekonomikou, kde jsou centrální banky instituce, které mají podstatný vliv na hospodářství a ekonomiku dané země. **Cílem této práce je porovnat měnově politické režimy a jejich cílování inflace.**

Centrální bankovníctví na území českého státu má poměrně krátkou ale neméně zajímavou historii. Hlavní funkce české národní banky, jakožto centrální banky České republiky jsou, nevytváří měnovou politiku, má emisní monopol, reguluje a dohlíží na finanční trh a má také funkci banky státu a banky bank. ČNB si stále udržuje svoji nezávislost a samostatnost a to z důvodu své zatímní neúčasti v Eurozóně. Tím se tak odlišila Česká republika od svého souseda, Slovenské republiky. Touto odlišností bych se také ráda zabývala mé bakalářské práci.

Během této práce je možné seznámit se s velice zajímavou a klikatou cestou formování centrálního bankovníctví na našem území. Hlavním důvodem bylo založit takovou banku, která by nebyla pouze pro potřeby panovníka či vlády, ale která bude vydávat peníze, bude nezávislá na politice dané vlády a tím si tak získá větší důvěru nejen občanů, ale i v zahraničí. Poprvé u nás byla taková banka založena roku 1926, ačkoliv její činnost byla přerušena druhou světovou válkou. Obnovena byla tedy až po válce jako Státní banka Československa. Do této doby se bankovníctví vyvíjelo stejně jak u nás, tak i na Slovensku. To ovšem přestalo platit roku 1993, kdy se československá federace rozpadla a vznikly tak dva samostatné státy, Česká republika a Slovenská republika. Na území české republiky vznikla česká národní banka a na Slovensku vznikla Národní banka Slovensko.

Tato práci je proto zaměřena na odlišnosti měnových režimů těchto bank. Vzhledem ke vstupu obou republik do Evropské unie byla přibrána jako třetí banka pro komparaci, Evropská centrální banka. Další odlišnost, kterou se práce zabývá, je přijetí eura, jako měny, na Slovensku.

Centrální bankovníctví je téma, o kterém se dá napsat mnoho prací na různá téma, pronikneme do tajů tohoto oboru a budeme nadále sledovat, jak si Česká republika bude stát před volbou přijetí eura a také sledovat současně vývoj na Slovensku, kde již tuto měnu mají od začátku minulého roku, tedy roku 2009.

1 Vznik a historie centrálního bankovníctví na českém území

Vývoj centrálního bankovníctví u nás je spojen s dobou Rakouska- Uherska. Zaměřili bychom se nejen na centrální bankovníctví, ale také měnový a politický systém až po rok 1989. V období 90.let se budeme zajímat o samostatnou centrální banku.¹

Historie československé měny je v porovnání s historií měnových poměrů jiných států poměrně krátkým časovým úsekem. Byl vymezen politickými zvraty, ke kterým došlo během let 1918 a 1992. Tato doba byla poznamenána čtyřmi politickými a hospodářskými systémy, které vymezuje František Vencovský ve své knize *Vzestupy a propady československé koruny*: „ Začínala rokem 1918 v novém, na demokratických a liberálních principech založeném státě; prošla po roce 1939 tvrdou německou okupací a druhou světovou válkou; v roce 1948 se stala součástí tzv. socialistického bloku a byla pod přímým politickým a ekonomickým vlivem Sovětského svazu; po rozkladu tohoto bloku v roce 1989 vstoupila do procesu, který ji vrátil do světového demokratického systému; a konečně rok 1992 došlo k rozpadu společného československého státu.“²

1.1 Příčiny vzniku centrálních bank

Vznik a rozvoj centrálního bankovníctví je významným mezníkem na cestě vývoje bankovníctví. S jeho vznikem začíná nová éra bankovního systému. Z jednostupňového systému se tak stává dvoustupňový systém. Ovšem existence centrální banky nemusí hned znamenat existenci již zmíněného dvoustupňového systému.

V současnosti jsou centrální banky v tržních ekonomikách institucemi, které mají nezastupitelné místo především při regulaci peněz v oběhu a při regulaci bankovního systému dané ekonomiky. V netržních ekonomikách a jednostupňových systémech jsou jejich postavení a role samozřejmě odlišné.³

Před samým výkladem vzniku centrálních bank a vývojem politického režimu bych vymezila hlavní znaky centrálních bank. Centrální banky jsou instituce, které:

¹ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha: Management Press, 1999. 741 s., str. 555

² VENCOSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.7

³ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str.31

1. mají emisní monopol na hotovostní peníze,
2. provádějí měnovou politiku,
3. regulují bankovní systém

Ve srovnání s obchodními a dalšími bankami jsou centrální banky poměrně mladé instituce. První vznikly v 17.století, ale většina z nich začíná vznikat ve 20.století. V dnešní podobě začaly první centrální banky vystupovat zhruba od poloviny 19.století. V některých zemích, například Island, Brazílie, Spojené arabské emiráty, Lucembursko, se založení datuje až do doby po druhé světové válce. I v současnosti se setkáváme se skutečností, že v některých ekonomikách se s centrálním bankovníctvím nesetkáme. Na území samostatné Československé republiky vznikla centrální banka v roce 1926.

Hlavním historickým podnětem, který vedl ke vzniku centrálních bank byly války a jejich ničivé dopady na ekonomiku dané země, přirozené sklony panovníků či vlád k rozhazovačnosti a nedostatečné zdroje peněz v podobě drahých kovů. Zjednodušeně řečeno, hlavními úkoly těch nejstarších centrálních bank bylo úvěrování státních financí a vedení účtů pro vládu, resp.panovníka.

V současnosti jsou centrální banky ve většině tržních ekonomik již samostatnými , na vládních rozhodnutích, nezávislými institucemi.⁴

1.2 Rakousko - Uhersko

Za první centrální banku lze považovat centrální banku vzniklou na území Rakouska – Uherska – Privilegovaná Rakouská národní banka. Její vznik se datuje k 1.červnu roku 1816, kdy rok na to získala emisní monopol původně na 25let. Vznikla jako samostatná akciová společnost. Ve své podstatě se výhradním emitentem nestala, neboť značným emitentem hotovostních peněz (státovek) bylo ministerstvo financí. Státovky, které byli emitovány ve 40 letech 19.století měly čtyři základní formy: pokladní poukázky, říšské pokladniční listy, mincovní poukázky a uherské poukázky. V roce 1867 se bankovky začali přijímat i na území Uherska a o 11 let později byla založena nová centrální banka- Rakousko-Uherská banka. Ta se stala výsadním emitentem hotovostních peněz na celém území Rakouska-Uherska, ale stále zůstávala pod vysokým dohledem vlády.⁵

⁴ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str.32

⁵ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str.556

Hlavními nástroji peněžní politiky byla pravidla o výši kovového krytí bankovek, eskont směnek ve spojení s diskontní politikou a kursové intervence na devizovém trhu. Peněžní reforma v roce 1892, spojená se zavedením korunové měny na zlatém základě, vytvořila konečně podmínky pro stabilizaci měnových poměrů. Tato stabilizace znamenala tzv. klid před velkou bouří, kterou byla první světová válka. Ta byla započata atentátem na následníka trůnu 28.června 1914 v Sarajevu a otevřela tak cestu pro definitivní vyřešení pozice českého národa v monarchii.⁶

1.3 Od Rakouska - Uherska k Československu

Zahraniční odboj

Rozhodující význam pro vznik Československa měl zahraniční odboj, který byl veden a organizován emigračním jádrem- T.G.Masarykem, E. Benešem a M.R. Štefánkem. V únoru 1916 byla z Masarykovy iniciativy ustavena v Paříži Národní rada československá. Rozhodujícím mocenským faktorem odboje se staly dobrovolné vojenské útvary, které se tak staly základem československých legií.

Důležitá jednání o poválečném uspořádání probíhala s představiteli Slováků. Zejména jednání T.G. Masaryka s americkými Čechy a Slováky v dubnu 1918 v Pittsburgu, kde byla podepsána Pittsburská dohoda. Tato dohoda pojednávala o spojení Čechů a Slováků v samostatném státě s republikánskou vládní formou a ústavou, která přisuzovala Slovensku autonomní postavení s vlastní administrativou a legislativou. 18.října 1918 byla ve Washingtonu vydána T.G.Masarykem tzv. Washingtonská dohoda, která vyhlášovala československou samostatnost.⁷

Domácí odboj

U nás vnitřní odboj probíhal v nesmírně těžkých podmínkách, který se organizoval v tajném hnutí, později označováno jako Mafie. Ve vedení byl Karel Kramář, Alois Rašín, Josef Scheiner, Vincenc Červinka. Zpočátku stavěli na myšlence samostatného českého státu, ale postupně díky informacím o zahraničním odboji se také formulovala myšlenka

⁶ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str. 14

⁷ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.16

československého státu. Vyvrcholením byl 28.říjen 1918, když v Praze vyhlásili představitelé Národního výboru Československou republiku.⁸

1.4 Československá republika 1918 -1939

Vytvořit spolehlivou měnu vyžadovalo nejdříve překonat hospodářskou situaci. Ceny se během války zvýšily pětinasobně, ale mzdy dvoj- až třínásobně. Přetrvával přidělový systém a ve výrobě chyběly suroviny. Zavádělo se důsledné devizové hospodářství. Byla zřízena Československá dovozní a vývozní komise, která udělovala podnikům vývozní a dovozní povolení. Byl to celkem složitý systém a docházelo často k jeho zneužití. Proto byla ustanovena v listopadu 1919 Komise pro zahraniční obchod, pro řízení z jednoho místa. Při Pražské zúčtovací bance byla zřízena Československá devizová ústředna, které byly odváděny příjmy z vývozu a která v dohodě Komisí přidělovala devizy pro dovoz. Lidé ztráceli důvěru v rakousko-uherské peníze, byla nejistota o jejich dalším osudu.⁹

Provést odstavbu peněžního oběhu od rakousko-uherské měny a dokončit peněžní reformu bylo naléhavé. Ministr Rašín si byl vědom toho, že bude nutné zřídit klasickou emisní banku, že instituce, které mohou emitovat peníze nemohou být svěřeny úřadu, který by byl vystaven politickým vlivům. Na vybudování takové banky však ještě nebyl čas a bylo rozhodnuto, že funkce státní emisní banky bude obstarávat ministerstvo financí prostřednictvím zvláštního útvaru.¹⁰

Funkce centrální banky byla tak zabezpečena od roku 1919 do roku 1926 Bankovním úřadem ministerstva financí. K jeho hlavním úkolům patřila:

- správa domácího peněžního oběhu,
- zabezpečování devizové činnosti státu,
- správa státního dluhu,
- soustředování zlatých rezerv státu.

Tento úřad vykonával všechny funkce, které patří zpravidla emisní bance. Proto tehdy obíhaly státopky, nikoliv ještě bankovky. Vývoj potvrdil, že zřízení bankovního úřadu se osvědčilo. Nepočítalo se ovšem s tím, že toto provizorní řešení bude trvat tak dlouho. O

⁸ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.17

⁹ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.18

¹⁰ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.19

složitosti tehdejší měnové i finanční situace svědčí i počet rychle se střídajících ministrů financí. Bylo však zřejmé, že správa měny musí být svěřena samostatné centrální bance.¹¹

25. února roku 1919 byl přijat zákon o provedení měnové reformy. Akce probíhala v sedmi dnech od 3. do 9. března 1919, na Slovensku do 12. března. Dle F. Venkovského, který v jeho knize *Vzestupy a propady koruny československé* uvádí podstatu měnové reformy. „Její podstata spočívala v tom, že z předložených bankovek se označila kolkem rovnajícím se jednomu procentu její nominální hodnoty a do oběhu se vrátila polovina. Na druhou polovinu byly vydány vkladní listy, znějící na jméno a úročené 1 % od 15. března 1919. Tyto vkladní listy byly mezi fyzickými osobami nepřevoditelné ; a to nezastavitelné a nezabavitelné státní dluhopisy. Byly to však stále ještě rakousko-uherské peníze, i když okolkované. Dalším krokem proto bylo rozhodnutí o přípravě a vydání vlastních peněz a o zřízení jejich oběhu. To se stalo v dubnu roku 1919, kdy byla zákonem č.189/1919 Sb. Zavedena jako měnová jednotka „koruna československá- Kč“ a určeno, že jedna koruna československá se počítá za jednu korunu rakousko uherskou. Současně byly vydány zásady, pro jejich emisi a správu, která nadále byla prozatímně svěřena do rukou ministerstva financí.¹²

Deflační politika

Základním znakem Rašínovy měnové koncepce byla výrazná restrikce peněžního oběhu, která měla vést ke zvýšení kupní síly koruny. Rozhodující metodou, která měla zhodnotit československou měnu a zvyšovat kupní sílu koruny, byla restrikce inflačního peněžního oběhu. Redukoval se především rozsah hotovostního oběživa, ale i bezhotovostních peněz, které byly na žirových účtech a v pokladních poukázkách Rakousko-uherské banky. Po Rakousko- Uherské bance bylo převzato celkem oběživo v hodnotě 10 190 mil. Kč. Tuto částku převzal československý stát jako svůj dluh při její likvidaci, tj. jako své státovky. Takto vznikl tzv. státovkový dluh proti aktivům Bankovního úřadu ministerstva financí.¹³

Druhým deflačním krokem bylo zavedení dávky z majetku a dávky z přírůstku na majetku, které měly působit deflačně přes peněžní důchody.

¹¹ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.28

¹² VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.31

¹³ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str. 43

Oba tyto záměry a jejich uplatňování v následujících letech byly tehdy z hlediska deflačního záměru neúčinné.¹⁴

Oba nepřinesly žádoucí efekt při snižování cenové hladiny. Hospodářské a sociální problémy nového státu se projevily v počátečních rozpočtových deficitech a v tlaku na uvolnění měnové politiky, což začalo působit jako inflační faktor. Až v roce 1921, nastaly příznivější podmínky pro realizaci Rašínovy koncepce zvyšování kupní síly koruny. Po smrti Rašína roku 1923 se volil poněkud jiný postup, a to politikou zvyšování kursu koruny v zahraničí. Předpokladem bylo, že vysoký měnový kurz bude působit pře vývozní ceny deflačně na domácí cenovou hladinu. To se dařilo. Cenová hladina se snižovala a to z indexu 1674 v roce 1921 na index 1014 o tři roky později. Tento ojedinělý vývoj byl ovšem doprovázen prudkým poklesem exportu, výroby, zaměstnanosti a také sociálním napětím, vykoupeným devizovými intervencemi, jejichž zdrojem byly i drahé zahraniční úvěry. Negativní projevy natolik převážily, že vláda na jaře roku 1925 opustila koncepci deflační politiky a to při návrhu zákona o vzniku Národní banky Československé. Nedůležitým požadavkem bylo stabilizovat kurz koruny.¹⁵

Vznik Národní banky československé

1. dubna 1926 vznikla Národní banka československá. Bankovní úřad ministerstva financí svou činnost ukončil. Tím tak jeho veškeré kompetence přešly Národní bance Československé. Ta se stala akciovou bankou s kapitálem 12 milionů zlatých dolarů USA, ve které stát vlastnil pouze jednu třetinu akcií. Stát měl však tuto banku stále pod kontrolou. Převoditelnost akcií byla vázána na schválení bankovní radou. Akcie banky byly od března 1927 kotovány na Burse pro zboží a cenné papíry v Praze. Současně s činnostmi spojené s vlastnictvím akcií, stát také jménem prezidenta republiky jmenoval na návrh vlády guvernéra a jménem ministra financí dosazoval do banky vládního komisaře s právem kontrolovat činnosti banky.¹⁶

V čele banky byl guvernéř, jmenovaný na návrh vlády prezidentem republiky na pět let. Prvním guvernéřem byl Vilém Pospíšil. Představitelem akcionářů byla valná hromada. Řádná valná hromada se scházela pravidelně v únoru každého roku v Praze. Předsedou byl guvernéř nebo jeho náměstek. Vedoucím orgánem byla bankovní rada, složená z devíti členů, kteří byli

¹⁴ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.45

¹⁵ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.68

¹⁶ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovnictví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str. 556

představitelé průmyslu, zemědělství, peněžnictví a obchodu. Bankovní radě příslušelo koncipování a provádění měnové politiky, správa jmění Národní banky, vedení obchodů banky a dozor nad nimi.¹⁷

K rychlému oživení výroby a exportu v druhé polovině dvacátých let a k rychlému překonání těžkých důsledků světové hospodářské krize přispěl i široce rozvětvený kapitálový trh. Management českých bank i menších peněžních ústavů byl na dobré úrovni. K zajímavosti stojí za uvedení, že mohla úvěrovat nejen banky, ale i podniky, ale nesměla úvěrovat stát. To jí bylo výslovně zakázáno. Musela dle zákona z roku 1929 udržovat kurs koruny k zahraničním měnám na základě stanoveného zlatého obsahu (1 Kč = 44,58 mg zlata). Koruna však volně směnitelná nebyla, šlo o tzv. standard zlaté devizy. Bankovky banky měly povinné zlaté krytí ve výši 25 %, později docházelo ke změkčování této hranice, zejména v souvislosti s devalvací v letech 1934 a 1936.¹⁸

Ve vztahu ke státnímu rozpočtu byla banka vázána jednak povinnostmi dle zákona platit tzv. bankovkovou daň a jednak povinnostmi odvádět část z čistého zisku. Vznikem Národní banky Československé končilo období státovek. Na jejich místo nastoupily bankovky. Dosud byl tisk státovek zadáván soukromým firmám, ale obdobně jako u předních zahraničních emisních bank, by měla mít vlastní výrobu svých peněz.¹⁹

Nástroje měnové politiky

Hlavní metodou peněžní emise a řízení peněžního oběhu bylo poskytování úvěru obchodním bankám. Emisní politika národní banky vycházela spíše z toho, jaké úvěry nesmí poskytovat, než aby se soustředila na to, jaké úvěry má nebo musí poskytovat. Především nesměla poskytovat dlouhodobý úvěr, vytvářela by tak inflačně umělou kupní sílu.²⁰

Aby bylo možno z emisních hledisek Národní banky působit účinněji na peněžní trh byl v roce 1934 zřízen, v souvislosti s vážnými dopady světové hospodářské klizena úvěrovou situací a aktivitu bank, Československý lombardní a reeskontní ústav. Měl pečovat o emisi a

¹⁷ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.69

¹⁸ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovnictví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s. ISBN, str. 556

¹⁹ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.56

²⁰ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.57

trh cenných papírů a o likviditu peněžních ústavů, poskytovat jim lombardní a směnečné úvěry atd. Udržoval v podstatě kolektivní hotovost pro všechny peněžní ústavy.²¹

Zlatý standard

Vedení Národní banky se snažilo spojit československou měnu se zlatem a zařadit ji tak mezi země zlatého standardu. Tato snaha měla však své odpůrce. Jednak s ohledem na nevhodnou dobu, ve které se to mělo provést a zavádění zlaté měny bylo podle odpůrců riskantním krokem. I přes to se tento směr prosadil. Stalo se tak opatřením Stálého výboru Národního shromáždění ze 7. listopadu 1929. Zákon sám o sobě nezavedl směnitelnost bankovek za zlato a povinnost k nákupům zlata. Forma, která byla zákonem zvolena, byla tzv. zlatá měna devizová. Bylo tedy bance uloženo udržovat kurz koruny na zlaté paritě. Banka tak musela udržovat rozsah peněžní emise v určitém poměru k výši zlaté a devizové rezervy, do kterého se počítal celkový oběh bankovek a závazky banky splatné na viděnou (tedy žirové účty věřitelů).²²

1.4.1 Světová hospodářská krize (1929 -1934)

Období hospodářské prosperity, finanční rovnováhy a měnové stability však netrvalo dlouho. Světová hospodářská krize zasáhla tvrdě i Československou republiku. Její průběh byl obdobný jako v jiných zemích, jejichž měny byly vázány na zlato, neboť vývoj šel k pádu zlatých měn. Na světových trzích se zvyšovala cena zlata a tím se zhodnocovaly peněžní jednotky, které byly svým obsahem na zlato vázány. Docházelo tak k deflačnímu tlaku na ceny.²³

Bezprostředním důsledkem byla krize výroby a odbytu, tlak na mzdy, prudký růst nezaměstnanosti atd. Do toho všeho bylo vtaženo i Československo. Došlo k poklesu průmyslové výroby až o 34 % a k poklesu exportu o 65 %. Vnitřní cenová hladina klesala v průměru o 5 %. Byl prosazen druhý názor devalvace koruny snížením jejího zlatého obsahu. Novým guvernérem Národní banky se stal Karel Engliš, který v této pozici setrval do února roku 1939. Devalvací se nepatrně zvýšila cenová hladina a ceny dovážených výrobků zůstaly

²¹ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.59

²² VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.60

²³ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str. 72

nezměněny. Hospodářství se postupně dostávalo do konjunkturních obrátek. Avšak nebylo vše zažehnáno. Země tzv. zlatého bloku, v čele s Francií s devalvací otálely až do podzimu 1936, a na tyto změny reagovalo Československo druhou devalvací.²⁴

Po druhé devalvací roku 1936 se bance dařilo stabilizovat kupní sílu měny a československá koruna tak patřila k nejstabilnějším a nejžádanějším změnám v celé Evropě.²⁵ Průmyslová i zemědělská výroba se rychle zotavovaly, vznikaly příznivé podmínky pro investování do exportu a státní rozpočet se dostával z krizových deficitů.²⁶

V Německu byla nařízením zavedena říšská marková měna, na sudetoněmeckých územích a to v poměru 1RM = 8,33 Kč. Druhým nařízením přestala být československá koruna zákonným platidlem na sudetoněmeckých územích. V návaznosti na tyto události byla Národní banka Československá 27.ledna 1939 přejmenována na Národní banku československou a označení československé koruny změněno na korunu. Po celou dobu německé okupace působil, po skončení funkčního období Karla Engliše, nový guvernér František Ladislav Dvořák. Počátkem března 1939 bylo převedeno na Říšskou banku 14 tun zlata. Tak začalo Německo drancovat československou předválečnou zlatou rezervu. Dne 16. března 1939 byla samostatná činnost Národní banky československé na delší dobu přerušena.²⁷

1.5 Národní bankovníctví v době protektorátu (1939 -1945)

V tomto období byla banka pod názvem Národní banka pro Čechy a Moravu podřízena Německu a v jejím čele stál říšský zmocněnec. Na území Slovenska tuto činnost vykonávala Slovenská národní banka. Zlaté zásoby předválečného Československa byly Německem zplundrovány a česká měna se znehodnocovala a v peněžním oběhu nastal chaos.²⁸

Podhodnocení koruny se stalo prvním z mnoha inflačních faktorů , ke kterým mohlo vedení Národní banky pro Čechy a Moravu jen pasivně přihlížet. Poměr kupních sil byl asi 6 až 7 korun za marku. Na celém území byla takto nadhodnocená marka přijímána. Dostávala se z peněžního oběhu do pokladen Národní banky, která je však nemohla dál emitovat. Vyměňovala je za koruny a odváděla Německé říšské bance do Berlína, bez jakékoliv

²⁴ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.73

²⁵ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str. 556

²⁶ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.75

²⁷ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.76

²⁸ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str. 557

proti hodnoty. Byly připisovány ve prospěch Národní banky na zvláštním protiúčtě jako pohledávka vůči Říšské bance. Na konci války bylo na tomto účtu v Berlíně marek za 15,3 mld. korun. V pokladnách Národní banky zůstalo marek za 1,4 mld. korun. Liberální a demokratický řád byl nahrazen systémem direktivně řízeného hospodářství. Pro měnový a finanční vývoj byla základním rysem hospodářského systému přísná regulace cen a mezd, aby se česká cenová soustava přizpůsobila soustavě říšské, ve které se ceny pohybovaly na vyšší úrovni.²⁹

Počátky vzniku měnového fondu

Měnový a bankovní odbor exilového ministerstva financí se pod vedením Jana Viktora Mládky velmi aktivně zapojil i do úvah a debat o uspořádání mezinárodních měnových poměrů po skončení války. Pracovali zejména na přípravě stanov Mezinárodního měnového fondu a Světové banky. Na závěrečné konferenci v Bretton- Woods v červenci 1944 bylo Československo zastoupeno pětičlennou delegací v čele s ministrem financí exilové vlády Ladislav Feierabend.³⁰

1.6 Československá republika (1945 – 1960)

Nová vláda v čele s prezidentem Benešem vyhlásila program své činnosti, Košický vládní program. Jeho jádrem byla hospodářská obnova země a směr k centrálně řízené ekonomice. Zároveň docházelo k politické a hospodářské orientaci na Sovětský svaz a opuštění západní orientace československého zahraničního obchodu.³¹

Po osvobození 1. června 1945 byla činnost Národní banky československé obnovena a k 1. listopadu 1945 byla v souvislosti s peněžní reformou na celém území Československé republiky zavedena československá měna. Tato peněžní reforma byla připravována londýnskou emigrantskou vládou již od konce roku 1941. Hlavním cílem bylo umožnit přechod ekonomiky na zcela nový socialistický systém.³²

Zásadně nová politická a hospodářská orientace Československa se projevila i v obtížích v devizové oblasti vůči západním zemím. Zpočátku vše vypadalo nadějně, ovšem

²⁹ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.100

³⁰ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.106

³¹ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.109

³² REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str.557

do té doby, než československá vláda odmítla účast na hospodářské pomoci Spojených států amerických podle tzv. Marshallova plánu.³³

Československo po únoru 1948

Po únorovém puči v roce 1948 přešlo Československo k centrálně plánované ekonomice. Tímto převratem vstoupilo Československo do nové etapy společenského vývoje. Demokratický systém byl označen jako socialistický. V květnu 1949 vyhlásila Komunistická strana Československa generální linii výstavby socialismu. Postavení centrální banky bylo upraveno zvláštním zákonem, podle kterého se banka stala veřejným státním útvarem s kmenovým jménem 500 milionů Kč. Zákon definoval základní funkce Národní banky ke kterým patřila hlavně emisní činnost, provádění platebního styku s cizinou, péče o vytváření devizové a zlaté rezervy a řízení úvěrové činnosti prostřednictvím provozních bank.³⁴

Státní banka československá po roce 1948

Podle vzoru sovětského socialistického systému, zahájila svou činnost 1.července 1950 Státní banka československá (SBČS). Jejím založením zanikla Tatrabanka na Slovensku. Československé peněžnictví bylo reorganizováno podle sovětského modelu jediné banky, tzv. monobanky, v souladu s principem centrálního direktivního řízení ekonomiky. Podléhala ministerstvu financí a do jejího čela byl jmenován generální ředitel Otakar Pohl. Vedle Státní banky působila dále Investiční banka, ovšem její činnost byla ukončena v únoru 1958, kdy podléhala Státní bance československé. Omezeným působením byla pověřena Živnostenská banka, která poskytovala drobné valutové služby převážně pro soukromou klientelu. K pronikavé centralizaci došlo také u spořitelů a záložů. Tyto ústavy, nazývané ústavy lidového peněžnictví byly přeměněny ve státní spořitelny a staly se státním peněžním podnikem.³⁵

V ústředí SBČS se vypracovával na každý rok návrh úvěrového a pokladního plánu, který byl předkládán prostřednictvím ministerstva financí vládě. SBČS plnila své funkce prostřednictvím rozsáhlé sítě poboček. Platební styk probíhal přímo přes pobočky banky. Pobočkám bylo přesně určeno na jednotlivé měsíce tzv. emisní saldo, tedy rozdíl mezi příjmy

³³ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.128

³⁴ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.109

³⁵ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.123

a výdaji peněz, které procházely přes pokladnu pobočky. Devizový styk s exportními a importními podniky byl výlučnou záležitostí ústředí Státní banky, která postupovala podle direktiv ministra zahraničního obchodu a ministerstva financí.³⁶

Peněžní reforma 1953

V letech 1948 - 1952 přistoupilo principální rozhodnutí o důsledném a razantním přechodu k socialistické soustavě řízení a k socialistickému řízení peněžního oběhu. takto nový systém řízení musel začít s čistým, minulostí nezatíženým peněžním ústavem. To byl hlavní důvod pro zavedení peněžní reformy k 1.červnu 1953. Ta byla připravena ve velmi krátké době a velmi úzkou skupinou v utajovaném prostředí až do posledního dne utajována. byla postavena na několika zásadách.³⁷

Byl stanoven zlatý obsah koruny na 0,123426 g zlata, dle toho se určil i poměr koruny k cizím měnám, např. k americkému dolaru 7,20 Kčs. Hlavní důvody této reformy byly však jiné. byl to přechod k totální transformaci československé ekonomiky na tzv. socialistický sovětský systém. Tento systém nemohl převzít nic nového z minulého systému, protože šlo o diametrální rozdíly. Koncem roku 1954 přestalo být Československo členem měnového fondu a Světové banky, když byla vláda předtím vyzvána k vystoupení z těchto institucí z důvodu neplnění zásadních členských povinností.³⁸

Pětileté plány

Přechod na sovětský model byl spojen s dokončením rozsáhlého procesu znárodnování velkých podniků s postupným potlačováním přežívajícího drobného soukromého podnikání. Ovšem centrální plánování selhávalo. První pětiletka 1949- 1953 byla postavena na nereálných úvahách a její výsledky byly téměř deprimující. Další dva roky po měnové reformě bylo národní hospodářství řízeno jednoročními plány. Zákon o druhé pětiletce na roky 1956- 1960 byl parlamentem schválen až v říjnu 1958, což svědčilo o jeho složitosti. Ve své podstatě druhá pětiletka ani neexistovala. Třetí pětiletku na roky 1961- 1965 potkal podobný osud. Po dvou letech se rozpadl a byl odvolán. Zavedený systém národního hospodářství vůbec nepočítal s autonomně pojatou měnovou politikou SBČS. Od SBČS se

³⁶ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.128

³⁷ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.133

³⁸ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.134

nepočítalo, že by prováděla zejména emisní politiku. Ta byla předurčena státním hospodářským plánem.³⁹

1.7 Československá socialistická republika 1960- 1989

Přijetím ústavy se Československá republika stala socialistickou. V dalších téměř 30-ti letech došlo v bankovním systému ke dvěma mírným změnám. V roce 1964 byla založena Československá obchodní banka, akciová společnost, jejichž 100% akcií vlastnil ovšem stát. Na obchodní banku byly po zahájení její činnosti převedeny některé nepříliš rozsáhlé pravomoci na úseku zahraničně obchodních operací. V roce 1969 se na základě nového federálního uspořádání státu rozdělila Státní spořitelna na Českou státní spořitelnu a Slovenskou státní spořitelnu. Přes tyto změny měla stále stěžejní úlohu v bankovním systému SBČS.⁴⁰

Již ve druhé polovině padesátých let došlo k uvolnění tuhé centralizace, kdy úvěrový plán SBČS nebyl sestavován na základě úvěrových přihlášek ministerstev ale podniků. V oblasti platebního a zúčtovacího styku se tak zvýšila pravomoc podniku. Základním cílem reformy bylo zvýšení ekonomické efektivnosti. Toto řešení se prakticky odrazilo, že roku 1958 byla činnost SBČS na úkor Investiční banky rozšířena i na oblast financování a úvěrování investic. Státní bance byl umožněn komplexní pohled na hospodaření podniků z krátkodobého i dlouhodobého hlediska. V roce 1965 bylo nově upraveno postavení SBČS zákonem č.117/1965 Sb. Tento zákon zohlednil vývoj v čs. bankovníctví od r. 1950. SBČS byla vyňata z podřízenosti ministerstva financí a stala se samostatným zodpovědným orgánem řízení měnové politiky.⁴¹

Činnost SBČS už nebyla ve státním rozpočtu součástí kapitoly ministerstva financí, ale měla vlastní kapitolu, která byla schvalována vládou v rámci celého státního rozpočtu.⁴²

Měnová politika byla zcela v souladu s centrálním plánováním politiky řízena plány. Od roku 1951 se u nás sestavoval pokladní a úvěrový plán, od roku 1960 devizový plán a od roku 1970 měnový plán.⁴³

³⁹ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.138

⁴⁰ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s, str. 559

⁴¹ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.223

⁴² VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.141

Podle nové ekonomické soustavy řízení vláda neměla v úvěrovém plánu schvalovat konkrétní úvěrové limity pro jednotlivá odvětví, ale hlavní směry a proporce úvěrové politiky. Banka při přípravě plánů uzavírala s podniky úvěrové dohody. Smlouva s bankou měla každému podniku určit úvěrový rámec provozního úvěru. Úvěrové smlouvy byly uzavírány na jeden rok. Banka se tak stala regulátorem ekonomiky s využitím manipulace s úrokovými sazbami a sladovat podnikové, oborové, odvětvové a regionální zájmy se zájmy celospolečenskými. Důležitou roli v této funkci měl úrok, jenž měl spolu s odvodem ze základních fondů zabezpečit jakýsi ekonomický protitlak vůči tradičnímu socialistickému nasávání zdrojů podniky.⁴⁴

Československá obchodní banka

Koncem r. 1964 byl proveden vážný průlom do stávající úpravy devizového monopolu. Byla zřízena Československá obchodní banka jako akciová společnost. Tato banka pracovala s akciovým kapitálem 500 mil. Kčs pro pět tisíc akcií. Ze SBČS bylo převedeno financování zahraničního obchodu a provádění devizových operací. Ve své činnosti se soustředila hlavně na nákup a prodej cizích peněžních prostředků, a to jak v hotovosti (valuty), tak ve všech formách bezhotovostních (deviz), na provádění mezinárodního platebního styku, na poskytování úvěrů podnikům zahraničního obchodu atp. Už v r. 1956 byla zahájena činnost Živnostenské banky jako národního podniku, která poskytovala valutové služby soukromé klientele.⁴⁵

Úpravy měnového kurzu

Devizová oblast byla jak kursovým režimem tak přísnou regulací devizových poměrů zcela izolována od světového cenového a finančního vývoje. V propočtu na vztah k americkému dolaru to znamenalo, že jeho dosavadní oficiální kurz Kčs 50,- by měl být Kčs 10,- , při dodržení relace k redukci vnitřních hospodářských čísel (cen, mezd, důchodu atd.). Nový kurz byl určen ve výši Kčs 7,20,- (k sovětskému rublu to bylo Kčs 1,80,-). Cizina se jevila v tomto přepočtu levnější než tuzemsko, každý dovoz byl výhodnější a každý vývoz méně výhodný. Šlo o to, aby kurz koruny pomáhal prolomit odmítavý vztah svobodného

⁴³ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s. ISBN 80-85943-89-1, str. 559

⁴⁴ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s, str.223

⁴⁵ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.141

světa k novým politickým poměrům, které vznikly v Československu po únoru 1948. Toto opatření vycházelo z toho, že snižování vnitřních velkoobchodních cen vyrovná tuto disproporci, že nadhodnocení koruny odpadne a kurz se dostane do reálné proporce k světové i domácí hladině. Tyto předpoklady se však nesplnily. Nadhodnocení koruny se však zvyšovalo a disparita mezi cenami a měnovým kurzem rostla.⁴⁶

Prvním krokem k nápravě byly změny v určení základního oficiálního kurzu. V r. 1961 se upravil kurz sovětského rublu na Kčs 8,- a v r. 1971 kurz amerického dolaru na Kčs 6,63,-. Avšak i po těchto dílčích úpravách byl základní kurz koruny zcela odtržen od cenových a kursových poměrů v zahraničí a hrubě zkresloval pohled na cenový vývoj ve světě. Řešení bylo přijato v r. 1967 zavedením kursového koeficientu, jako vnitřní reprodukční cenové vyrovnání, a to pro zahraniční obchod. Ani úpravy kurzu koruny a jeho fixace nic nezměnily na principech centrálního řízení všech ekonomických vztahů.⁴⁷

Mezinárodní bankovníctví

V r. 1963 byla založena Mezinárodní banka hospodářské spolupráce (MBHS) se sídlem v Moskvě. Vznikla na základě dohody o platebním styku a úvěrování zahraničně obchodních operací mezi socialistickými zeměmi, které byly členy Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). MBHS byla vybavena kapitálem za 300 mil. převoditelných rublů. Podíl Československa představoval 15 %. Podklady pro plánování její úvěrové činnosti předkládala a úvěry projednávala Státní banka československá. Platební a zúčtovací styk byl zabezpečován Československou obchodní bankou. Převoditelný rubl byl zúčtovací, platební a úvěrovou jednotkou pro všechny peněžní operace prováděné MBHS. Byl nadneseně označován jako kolektivní měna socialistických zemí. Jeho konvertibilita však byla omezena na clearingové vyrovnávání běžných pohledávek a závazků, nešlo o žádnou variantu tržní konvertibility, resp. směnitelnosti, tedy o měnu s vlastní kupní silou. Na základě zlaté parity byl stanoven poměr převoditelného rublu k národním měnám členských států, československé koruně tedy za Kčs 8,-. V r. 1970 byla založena Mezinárodní investiční banka (MIB) jako instituce zemí, které byly členy RVHP, aby jim poskytovala dlouhodobé a střednědobé úvěry

⁴⁶ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.144

⁴⁷ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.145

na financování velkých investic, které byly společným zájmem. Významně se podílela například na financování ropovodů a plynovodů. Její sídlo bylo v Moskvě.⁴⁸

1.7.1 Od okupace k normalizaci

Ve středu 21. srpna 1968 obsadila vojska Varšavské smlouvy ústřední SBČS v Praze a vydala příkaz zapečetit trezory, pokladny a současně vyzvala pracovníky k opuštění budovy. Hrozil rozvrat peněžního oběhu, došlo však k jednání s okupanty a dva dny poté byla pokladní činnost obnovena. Žádoucí by byla tvrdá restriktivní fiskální i monetární politika, ale společenské podmínky vedly k pokračování inflačního růstu. Po nástupu Gustáva Husáka do nejvyšší stranické funkce bylo zřejmé, že posun k trhu je vyloučen. Naštěstí nedošlo k měnovému rozvratu.⁴⁹

Za začátek období normalizace v bankovním sektoru můžeme zvolit 3. říjen 1969, kdy byl odvolán dosavadní generální ředitel SBČS O. Pohl a na jeho místo nastoupil Svatopluk Potáč.⁵⁰

Období normalizace

V tomto období nedošlo k žádným institucionálním změnám, ovšem pod povrchem institucionální nehybnosti se skrývá nekonečný boj banky o zachování stability ekonomiky, zejména v oblasti vnější rovnováhy. Základním nástrojem řízení a realizace ekonomických funkcí SBČS byl od r. 1970 měnový plán, jenž procházel stejnou schvalovací procedurou jako jiné direktivní plány. Tento plán byl rozpracováván do zásad úvěrové, depozitní a úrokové politiky. Během celého centrálně plánovitěho uspořádání ekonomiky se emisní funkce bankovního úvěru přizpůsobovala funkci redistribuční. Již od počátku r. 1969 docházelo k postupnému přesouvání pravomocí řízení devizového hospodářství a v r. 1970 se budovaly v bance devizové útvary. SBČS se etablovala jako vykonavatel devizového monopolu státu.⁵¹

Stěžejní zásadou, která ovládala nové organizační uspořádání SBČS, byla přitom jednotnost banky v zájmu jednotné měny a centrálně řízené hospodářské politiky, jejímž hlavním nástrojem byl jednotný národohospodářský plán. Od 1. 1. 1971 byl v bance ustaven

⁴⁸ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.150

⁴⁹ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.277

⁵⁰ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.278

⁵¹ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.279

nový typ organizačních jednotek – hlavní ústavy pro ČSR a SSR. Zákon jim nedal samostatnou ústavní odpovědnost vůči vládám republik, ale vybavil je pravomocí a povinnostmi zajišťovat soulad výkonů funkcí banky s rozhodovacími a řídicími pravomocemi centrálních orgánů republik. V souvislosti začlenil zákon dosavadní krajské pobočky banky do hlavních ústavů jako jejich útvary, a tím zachoval v zásadě dvojstupňový systém řízení v bance.⁵²

Devizový kurz

Měnový kurz u nás byl dvousložkový a stanovoval se v měsíčních intervalech. Ekonomické úvahy se opatrně zabývaly možností zavedení jednosložkového kurzu měny. V roce 1981 došlo k technické změně. Při stanovování oficiálního kurzu Kč vůči konvertibilním měnám se přešlo na metodu měnového koše, protože ze západních měn dolar nebyl stabilní, marka významná jen v Evropě a slábnoucí libra zůstávala významnou obchodní, nikoli rezervní měnou. Měnový koš tak kurz stabilizoval.⁵³

Významnou úlohu hrály finanční ekonomické nástroje zahraničního obchodu (FENZO), které byly zavedeny během reformního období druhé poloviny 60. let. FENZO podstatně ovlivňovaly zejména oblasti vyrovnávacích rozpočtových přidělů a odvodů, které přešly z oblasti podniků zahraničního obchodu do sféry výrobních podniků. Původně měly být FENZO pouze dočasným řešením. Nakonec se však dožily konce socialismu. Systém FENZO v 70. a 80. letech nedoznal významných změn.⁵⁴

1.7.2 Měnová politika 80. let

K určitému posunu v měnové politice dochází od počátku 80. let v podobě aktivizace a diferenciacie měnové politiky, kdy při sestavování věcných Státních plánů rozvoje národního hospodářství začínaly hrát roli měnové aspekty ve formě tzv. měnových kritérií, která byla na podnikové úrovni konkretizována do tzv. kritérií efektivního využívání úvěru.⁵⁵

⁵² PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.282

⁵³ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.299

⁵⁴ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.300

⁵⁵ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str. 559

Jako základní měnové kritérium začala vystupovat vazba mezi plánovaným tempem růstu národního důchodu a plánovaným tempem růstu domácích úvěrů v ekonomice. To ovšem neplatí pro všechny centrálně plánované ekonomiky.⁵⁶

Skutečnost, že peníze, hotovostní i bezhotovostní, emitovala pouze centrální banka, a také neexistence dvoustupňového bankovního systému, paradoxně vytvářely výborné podmínky pro kontrolu celkového emitovaného množství peněz. Banka však této skutečnosti nevyužila pro zabezpečení rovnováhy mezi skutečným množstvím peněz a jejich ekonomicky potřebným množstvím. Nástroji měnové politiky centrální banky byly pouze rozpisy úvěrů a později i stanovení úvěrových, úrokových a devizových podmínek a pravidel.⁵⁷

Na začátku druhé poloviny 80. let začaly u nás práce na přípravě bankovní reformy, jejímž hlavním cílem bylo vytvoření dvoustupňového systému. Načasování reformy k 1. lednu 1990 paradoxně vedlo k jejímu uskutečňování v již nových politických, společenských a ekonomických podmínkách.⁵⁸

1.8 Česká a Slovenská federativní republika (1990 – 1992)

Politický převrat v listopadu 1989 však umožnil realizovat měnovou politiku ve všech systémových souvislostech. Jednostupňový bankový systém u nás zanikl v souvislosti s bankovní reformou zahájenou 1. ledna 1990. K 1. lednu 1990 došlo k oddělení emisní a obchodně-podnikatelské činnosti centrální banky. Státní banka Československa byla rozdělena na tři právně samostatné subjekty: Státní banku československou a dvě obchodní banky – Komerční banku Praha a Všeobecnou úvěrovou banku Bratislava.⁵⁹

Předsedou Státní banky Československa byl v těchto nových politických a ekonomických podmínkách jmenován Josef Tošovský. Měnová politika spolu s fiskální politikou se stala prioritní oblastí státní hospodářské politiky.⁶⁰

Účinnost prováděné měnové politiky byla závislá i na zásadní reformě dosavadního kursového režimu. Tato kursová reforma probíhala ve třech směrech:

- Byl zaveden jednotný kurz koruny. Došlo k odstranění diferenciaci kursových hladin.

⁵⁶ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str. 452

⁵⁷ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str. 451

⁵⁸ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str. 559

⁵⁹ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str. 560

⁶⁰ VENCOVSKÝ, František. *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.179

- Byla stanovena úroveň kurzu koruny k americkému dolaru. Celkově byla československá koruna v průběhu roku 1990 devalvována o 80 % proti USD.
- Bylo nutno řešit kursové relace, tj. vztahy mezi devizovými kurzy volně směnitelných měn mezi sebou a tím jejich kurzy k československé koruně.⁶¹

Vstup do Mezinárodního měnového fondu a Světové banky

V září 1990 obnovila Československá republika své členství v Breton-woodských institucích. Členská kvóta u Mezinárodního měnového fondu byla stanovena částkou 590 mil. SDR (Special Drawing Rights, tzv. zvláštní práva čerpání). S Mezinárodním měnovým fondem byl dohodnut úvěrový rámec 1250 mil. SDR. Nebyl však zcela vyčerpán a poskytnuté úvěry byly předčasně splaceny.⁶²

Měnová politika Státní banky Československa

Vytváření dvoustupňového bankovního systému položilo základy kompletní reformy měnové politiky. Později došlo rovněž k výraznému posílení postavení centrální banky vůči vládě a odstraňování dalších rozdílů od vyspělých tržních ekonomik. Hlavní nástroj řízení z předchozích let, měnový plán, byl definitivně opuštěn v roce 1991. Hlavními cíly měnové politiky se staly vnitřní a vnější měnová stabilita, to je boj proti inflaci a stabilní měnový kurz domácí měny.⁶³

Státní banka Československa se rozhodla provádět restriktivní měnovou politiku, aby omezila riziko narůstající peněžní nerovnováhy. Teprve po cenovém uklidnění bylo od r. 1992 měnová politika koncipována jako stabilizační. Prioritním cílem bylo zabránit vzniku inflační spirály. Maloobchodní ceny se v roce 1990 zvýšilo o 9,9 %. Hrubý domácí produkt poklesl o 1,5 %. Po razantních transformačních opatřeních předchozích dvou let se v průběhu 1992 československá politika stabilizovala a začaly se objevovat náznaky oživení.⁶⁴

⁶¹ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.180

⁶² VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.183

⁶³ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovnictví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str. 584

⁶⁴ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.186

Státní banka Československa jako ústřední banka

Dne 20. prosince 1991 byl přijat zákon, federálním shromážděním České a Slovenské Federativní republiky, o Státní bance československé č. 22/ 1992 Sb., který ji přisoudil postavení a funkce standardních emisních bank ve fungujících tržních ekonomikách.

Přípravy tohoto zákona se zúčastnila celá řada odborníků z evropských centrálních bank, Mezinárodního měnového fondu a Světové banky. Cílem bylo vytvořit právní podklad pro působení SBČS jako moderní centrální banky. V tomto zákoně SBČS byla definována jako ústřední banka ČSFR, jako právnická osoba působící jako federální ústřední orgán, který může vydávat právní předpisy a opatření. Hlavním cílem bylo stanovení stability československé měny. SBČS byla poskytnut vysoký stupeň nezávislosti na federálních republikových vládách.⁶⁵

Zánik Československa

Hospodářský vývoj v letech 1991 a 1992 byl už do značné míry ovlivněn i politickými jednáními o dalším vývoji a budoucnosti společného státu Čechů a Slováků. Jejich vyústěním byl zánik České a Slovenské Federativní republiky. Dnem 1. ledna 1993 vstoupily do historie Česká republika a Slovenská republika.⁶⁶

V čele České republiky stál prezident Václav Havel.

⁶⁵ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.444

⁶⁶ VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s., str.187

2 Centrální bankovníctví v ČR po roce 1993

Ekonomickou situaci v ČR v roce 1993 ovlivňovalo několik faktorů. Hrubý domácí produkt prakticky stagnoval na úrovni roku předchozího a zdaleka tedy nevyrovnal svůj předchozí hluboký pokles. To ovšem byl osud všech transformujících se ekonomik, které doplácely na svou dřívější odtrženost od vyspělého světa a nedostupnost dostatečných finančních zdrojů nutných pro provedení strukturálních změn. Po rychlém provedení rozsáhlé liberalizace cen (1991) prožila česká ekonomika v r. 1993 ještě jeden větší inflační impuls. Souvisel se zavedením systému daně z přidané hodnoty, při němž byla základní daňová sazba nastavena poměrně vysoko (23 %) nad tehdy běžné evropské zvyklosti.

Strategie měnové politiky ČNB se opírala o dva pilíře. Prvním byl pevný kurz koruny vůči měnovému koši nejdůležitějších měn, který se od r. 1991 do jara 1996 pohyboval v úzkém rozpětí $\pm 0,5\%$. Původní složení měnového koše (5 měn) se později redukovalo na německou marku (převažující podíl) a americký dolar, což dostatečně odráželo strukturu zahraničně-ekonomických vztahů ČR. Druhým pilířem strategie měnové politiky totiž bylo cílování přiměřeného vývoje peněžní zásoby. Tato strategie se opírala o praxi Spolkové banky Německa (Bundesbank), tehdy jistě nejrespektovanější centrální měnové instituce. Vycházelo se z předpokladu, že vývoj množství peněz v ekonomice je spolehlivým signálem budoucí inflace, na který může centrální banka v předstihu reagovat svými opatřeními. Jako kritérium byl zvolen peněžní agregát M2, zahrnující oběživo, vklady na viděnou, termínované vklady a vklady v cizí měně.

Od roku 1994 do roku 1995 ekonomika dynamicky rostla, současně však narůstaly nerovnovážné tendence. Na jedné straně existovala nesporná pozitiva: hrubý domácí produkt rostl až o 5 % ročně, a to při velmi mírné nezaměstnanosti – okolo 3 %. Inflace se mírně snižovala pod hranici 10 %, veřejné rozpočty byly vcelku vyrovnané. Česká republika byla vydávána za ukázkový příklad úspěšné transformace ekonomiky, její zahraniční rating stoupal. Důsledkem byl mj. vysoký příliv zahraničního kapitálu. Rovněž vstup do OECD, kam byla ČR přijata jako první z transformujících se ekonomik, byl obecně považován za stvrzení úspěšnosti nastoupené cesty. Koruna se stala široce směnitelnou měnou, o kterou byl zájem na zahraničních peněžních trzích.⁶⁷

⁶⁷ Česká národní banka 1993-2003. Praha : Česká národní banka, 2003. 39 s.

ČNB byla v této době konfrontována právě s problémy plynoucími z přílivu zahraničního kapitálu. V roce 1995 představovalo aktivní saldo kapitálového účtu cca 18% HDP. ČNB se uchýlila ke sterilizaci nadměrného přílivu pomocí vlastního specifického instrumentu- poukázek centrální banky. Banky postupně uložily v ČNB na 200 mld. Kč. Zčásti byla tato suma také výsledkem sanace bankovního sektoru, financovaného centrální bankou. V měnové politice centrální banky se také začaly projevovat některé obtíže spojené s využíváním peněžní zásoby jakožto zprostředkujícího cíle měnové politiky. Hlavní zdroj obtíží však spočíval v tom, že se jednalo o politiku mířící souběžně na dva cíle: udržení fixního kurzu a zabezpečování přiměřeného růstu peněžní zásoby. Opatřením, které mělo posílit obranu ekonomiky před přílivem spekulativního kapitálu bylo rozšíření pásma pro pohyb kurzu koruny na +- 7%. Cílem tohoto kroku bylo zvýšit kursově riziko zahraničních investorů.⁶⁸

Výše zmiňované negativní rysy vývoje ekonomiky vedly v létě roku 1996 ČNB ke zpřísnění měnové politiky. Toto zpřísnění spočívalo ve zvýšení úrokových sazeb centrální banky a úrokových sazeb z povinných minimálních rezerv. Postupně se zdokonalovaly měnově politické nástroje, jež měly zajišťovat přiměřený vývoj peněžní zásoby. Hlavním nástrojem se od roku 1996 staly repo operace.

V letech 1997 - 1998 česká koruna zaujala ojedinělé postavení mezi měnami reformujících se evropských států. V dubnu 1997 činil celkový denní obrat s těmito měnami 8,1 mld. USD, z toho na českou korunu připadalo 70%. K útoku na korunu, tzn. k hromadnému výprodeji korunových aktiv a nákupu deviz, došlo v květnu 1997. Propad proti úrovni kurz ještě před krizí byl dokonce vyšší než 15%. Česká národní banka ve snaze zabránit nadměrnému znehodnocení koruny operativně intervenovala na devizovém trhu a maximálně ztížila přístup k úvěrům, jež mohly být využity pro další oslabování měny. Dne 26. května 1997 pak guvernér ČNB spolu s předsedou vlády vyhlásili opuštění pevného kurzu a zavedení režimu řízeného plovoucího kursu. O dva dny později vláda přijala stabilizační a ozdravný program.⁶⁹

Důsledkem překonání krize byla hospodářská recese. Došlo k poklesu domácí poptávky, výrazně bylo postiženo např. stavebnictví, znehodnocený kurz začal působit na inflaci a následně na reálné mzdy. Výrazným důsledkem krize byla ztráta nominální kotvy transformačního procesu- pevného kurzu české koruny.⁷⁰

⁶⁸ *Česká národní banka 1993-2003*. Praha : Česká národní banka, 2003. 39 s.

⁶⁹ *Česká národní banka 1993-2003*. Praha : Česká národní banka, 2003. 39 s.

⁷⁰ *Česká národní banka 1993-2003*. Praha : Česká národní banka, 2003. 39 s.

Princip řízení měnového vývoje ve schématu cílování inflace spočívá v přijetí a vyhlášení inflačního cíle a v uskutečňování potřebných měnově politických opatření na základě inflačních prognóz.

Zatímco v roce 1999 ekonomika ještě stagnovala, v následujících letech se dostavil její vzestup a to v řádu cca 3% meziroční dynamiky. V roce 2000 a po většinu roku 2001 došlo k postupnému zrychlování inflace směrem k inflačním cílům ČNB. Přijetí Dlouhodobě měnové strategie ČNB znamenalo významné přizpůsobení měnové politiky novým podmínkám. Strategie vycházela z potřeby stanovit dlouhodobý inflační cíl tak, aby byl konzistentní se strategií našeho začleňování do evropských struktur.⁷¹

Novelou zákona o ČNB z roku 2000 byla upravena některá ustanovení tak, aby odpovídala potřebě harmonizace s právem EU. Hlavní cíl ČNB formulovaný dosud jako měnová stabilita se změnil na stabilitu cen, přibylo ustanovení o podpoře hospodářské politiky vlády, zrušila se možnost poskytnout státu krátkodobý úvěr, zrušila se kompetence stanovovat úvěrové stropy a úvěrové limity bankám. Novým guvernérem se stal Zdeněk Tůma.⁷²

Světová ekonomika procházela v roce 2002 etapou velice pomalého hospodářského růstu. Závažný měnový a ekonomický problém představovalo v r. 2002 posílení kurzu koruny. To bylo způsobeno poptávkou zahraničních investorů související s dokončováním privatizace a realizací některých významných investic. Teprve v závěru roku se podařilo vrátit kurz koruny na únosnou úroveň. Stav regulace a výkon bankovního dohledu se významně přiblížil mezinárodním standardům.

2.1 Vznik České národní banky

Po rozdělení Československa dochází k republikovému dělení SBČS a na našem území vzniká a zahajuje činnost k 1. lednu 1993 Česká národní banka (ČNB). Její povinnosti, práva, rámec a cíle činnosti, organizační struktura, měnová politika, bankovní dohled a další činnosti jsou upraveny zákonem České národní rady, č. 6/ 1993 Sb. Definitivní osamostatnění je dáno měnovou odlukou a vznikem české koruny.⁷³

ČNB se tak stala na vládě nezávislou institucí, jejíž povinností bylo podávat Parlamentu nejméně dvakrát ročně zprávu o měnovém vývoji a každé tři měsíce informovat veřejnost.

⁷¹ *Česká národní banka 1993-2003*. Praha : Česká národní banka, 2003. 39 s.

⁷² *Česká národní banka 1993-2003*. Praha : Česká národní banka, 2003. 39 s.

⁷³ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s, str. 562

Jako nejvyšší řídicí orgán byla ustavena sedmičlenná bankovní rada, jmenovaná prezidentem, sestávající z guvernéra, dvou viceguvernéřů a čtyř vedoucích pracovníků banky. Členové rady byli jmenováni po dobu šesti let. Guvernérem ČNB se stal J. Tošovský.⁷⁴

Měnová odluka

Krátce po vzniku obou samostatných republik- 8.února 1993- došlo k měnové odluce, na jejímž základě nahradila koruna česká a koruna československá dřívější korunu československou. Cesta k oddělení nebyla jednoduchá.⁷⁵

Přípravné fáze začaly již v červenci roku 1992. Veškeré úsilí směřovalo k vytvoření dostatečného materiálu technického zázemí. Dělení bilance SBČS k 31. 12. 1992 hypoteticky předpokládalo rozdělení oběživa v poměru 2:1. Za reálný byl však považován poměr 70-75% ku 30-25%. Odhadovaný na základě počtu obyvatel a institucí upravený o vyšší ekonomickou aktivitu a rozsáhlejší soukromý sektor v českých zemích.⁷⁶

Měnová odluka byla realizována na základě zákona o oddělení měny. Na jeho základě byly bankovky v hodnotách 100, 500, 1000 Kč bez kolků prohlášeny za neplatné, výměna peněz v hotovosti u osob nad 15 let byla omezena na 4000 Kč, u osob mladších 15 let na 1000 Kč. Měnová odluka probíhala 4 dny.⁷⁷

V průběhu odluky došlo k rozdělení peněz v rozsahu asi 100 mld. Kčs. Příprava, organizace a celý průběh odluky byly vysoce kladně hodnoceny jak uvnitř ekonomiky, tak v zahraničí a sloužily jako vzor při měnových odlukách v některých bývalých sovětských republikách a dalších zemích.⁷⁸

⁷⁴ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.446

⁷⁵ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.446

⁷⁶ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.447

⁷⁷ PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s., str.448

⁷⁸ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovnictví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s., str.588

2.2 Měnová politika ČNB

Nová centrální banka, Česká národní banka měla v měnové oblasti dva cíle: vnitřní a vnější stabilitu měny a stabilitu měnového kurzu české koruny. Druhý cíl byl spuštěn v květnu 1997.⁷⁹

ČNB je ústřední (centrální) bankou České republiky a orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem. Je zřízena Ústavou České republiky a svou činnost vyvíjí v souladu se zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance a dalšími právními předpisy. Do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona. Nejvyšším řídicím orgánem ČNB je bankovní rada, jejímiž členy jsou guvernér, dva viceguvernéři a čtyři vrchní ředitelé. Všechny členy bankovní rady jmenuje prezident republiky na šestileté období. Je hlavním cílem její činnosti péče o cenovou stabilitu. Dosažení a udržení cenové stability, tj. nízkoinflačního prostředí v ekonomice, je trvalým příspěvkem centrální banky k vytváření podmínek pro udržitelný hospodářský růst. V souladu se svým hlavním cílem ČNB určuje měnovou politiku, vydává bankovky a mince, řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank, vykonává dohled nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím, penzijním připojištěním, družstevními záložnami, institucemi elektronických peněz a devizový dohled.⁸⁰

Úloha měnové politiky

Úloha měnové politiky ČNB je právně kodifikována v ustanoveních článku 98 Ústavy ČR a § 2 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, které jí ukládají zabezpečovat především cenovou stabilitu a - pokud tím není dotčen tento hlavní cíl ČNB - podporovat obecnou hospodářskou politiku vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu. ČNB usiluje o plnění uvedené úlohy v rámci měnově politického režimu nazývaného cílování inflace. Při plnění svého cíle využívá ČNB několik nástrojů:

- operace na volném trhu,
- automatické facility,
- mimořádné facility,
- povinné minimální rezervy,
- měnově politické nástroje,
- historie nastavení základních měnově politických nástrojů.

⁷⁹ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s. ISBN 80-85943-89-1, str. 588

⁸⁰ *Cnb.cz* [online]. c2003 [cit. 2010-04-29]. O ČNB. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/>.

Měnově politické nástroje

Tyto nástroje můžeme členit z různých hledisek. Petr Dvořák ve své knize Bankovníctví pro bankéře a klienty uvádí následující členění: depozitně-úvěrové nástroje, úrokové nástroje, ostatní nástroje.

Depozitně-úvěrové nástroje jsou založeny na stahování či poskytování likvidních prostředků centrální bankou ve vztahu k bankám. Nejvýznamnějším používaným nástrojem jsou repo operace. Ty se také označují jako dohody o zpětném odkoupení.

Úrokové nástroje spočívají ve stanovení výše úrokových sazeb centrální banky, za které jsou realizovány obchody v rámci depozitně-úvěrových nástrojů. Základní úrokové sazby ČNB jsou diskontní, lombardní a repo sazba.

Ostatní nástroje mohou mít různou povahu, obvykle nastavují určitá pravidla či limity, které musí banky dodržovat.⁸¹

Operace na volném trhu

Cílem operací na volném trhu je usměrňovat vývoj úrokových sazeb v ekonomice. Operace na volném trhu jsou většinou prováděny ve formě repo operací. Z hlediska cíle a pravidelnosti lze operace na volném trhu rozdělit následovně:

- *Hlavní měnový nástroj* má podobu repo operací prováděných formou tendrů. Při repo operacích ČNB přijímá od bank přebytečnou likviditu a bankám předává jako kolaterál dohodnuté cenné papíry. Obě strany se zároveň zavazují, že po uplynutí doby splatnosti proběhne reverzní transakce, v níž ČNB jako dlužník vrátí věřitelské bance zapůjčenou jistinu zvýšenou o dohodnutý úrok a věřitelská banka vrátí ČNB poskytnutý kolaterál. Základní doba trvání těchto operací je stanovena na 14 dní (2T repo sazba). V bankovním sektoru slouží repo tendry především k odčerpávání likvidity. ČNB provádí repo tendry s tzv. variabilní sazbou. To probíhá podle americké aukční procedury. Znamená to, že vyhlášená dvoutýdenní repo sazba slouží jako maximální limitní sazba, za kterou mohou být banky v repo tendru uspokojovány. ČNB přijme přednostně nabídky požadující nejnižší úrokovou sazbu. Repo tendr je obvykle prováděn třikrát týdně s vyhlášením kolem 9:30 hod. Minimální akceptovatelný objem je 300 mil. Kč a dále celé násobky 100 mil. Kč.

- *Doplňkový měnový nástroj* má podobu tříměsíčního repo tendru, v němž ČNB přijímá likviditu na období tří měsíců. Tříměsíční repo tendr opět probíhá též podle americké aukční

⁸¹ DVOŘÁK, Petr. Bankovníctví pro bankéře a klienty. 3. přepracované a rozšířené vyd. Praha: Linde, 2005. 681s. ISBN 80-7201-515-X

procedury. Tříměsíční repo sazba používaná pro tento tendr není sazbou ČNB, ale jde o sazbu peněžního trhu aktuální v době vypsání tendru. V současnosti se tento nástroj nevyužívá, poslední tříměsíční tendr byl vypsán v lednu 2001.

Automatické facility

Automatické facility slouží k poskytování nebo ukládání likvidity přes noc. Protože se z hlediska bank jedná o permanentní možnost uložení resp. zapůjčení peněz, vytvářejí úrokové sazby uplatňované u těchto dvou facility koridor, v němž se pohybují krátkodobé sazby na peněžním trhu (a také dvoutýdenní repo sazba).

- *Depozitní facility* poskytuje bankám možnost uložit přes noc u ČNB bez zajištění svou přebytkovou likviditu. Banka má na přístup do depozitní facility nárok, pokud požádá o uzavření obchodu Odbor korunových a devizových intervencí ČNB nejpozději 15 minut před uzávěrkou účetního dne systému CERTIS. Minimální objem je 10 mil. Kč, částky nad touto hranicí jsou přijímány bez dalších omezení. Depozita jsou úročena diskontní sazbou. Diskontní sazba proto zpravidla představuje dolní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu.

- *Marginální zápůjční facility* poskytuje bankám, které mají s ČNB uzavřenou rámcovou repo smlouvu, možnost vypůjčit si přes noc od ČNB formou repo operace likviditu. Banka má na přístup do zápůjční facility nárok, pokud požádá o uzavření obchodu Odbor korunových a devizových intervencí ČNB nejpozději 25 minut před uzávěrkou účetního dne systému CERTIS. Minimální objem je 10 mil. Kč, částky nad touto hranicí jsou poskytovány bez dalších omezení. Finanční prostředky v rámci této facility jsou úročeny lombardní sazbou. Vzhledem k trvalému přebytku likvidity je tato facility bankami využívána minimálně. Lombardní sazba představuje horní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu.

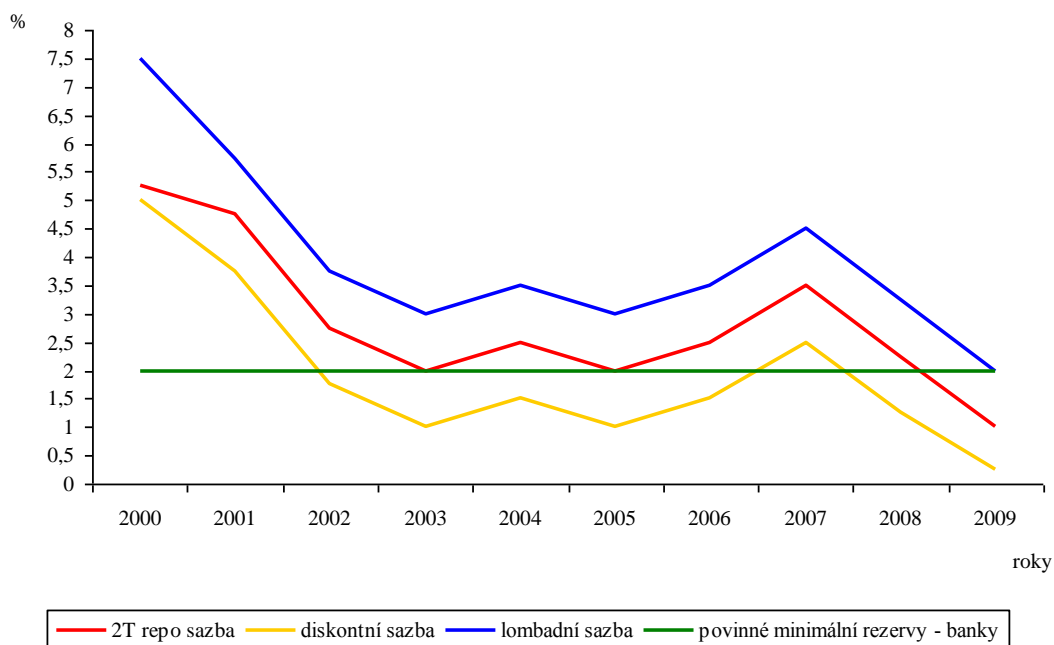
Mimořádné facility

Na podzim 2008 ČNB zavedla mimořádné dodávací repo operace se splatností dva týdny a tři měsíce, jejichž cílem je podpořit fungování trhu se státními dluhopisy.

Povinné minimální rezervy

Každá banka (včetně stavebních spořitelů) a pobočka zahraniční banky, která má v ČR bankovní licenci nebo se rozhodne v ČR podnikat na základě tzv. "Jednotné licence", je povinna držet na svém účtu u ČNB určitý předem stanovený objem likvidních prostředků, tzv. povinné minimální rezervy (PMR). Banky v současné době udržují PMR na svém účtu ve Zúčtovacím centru ČNB (tzv. účet platebního styku) a též na účtu pro výběry a skládání hotovostí, mají-li tento účet zřízen. Předepsaný objem PMR je stanoven na 2 % ze základny pro výpočet PMR. Prostředky na tomto účtu až do výše předepsaného objemu PMR jsou počínaje 12.7.2001 bankám úročeny dvoutýdenní repo sazbou ČNB (dříve úročeny nebyly). Funkce PMR jako měnově politického nástroje je v současné době nízká. Prostředky deponované bankami v ČNB za účelem plnění PMR však mají jinou významnou úlohu: slouží jako "polštář" zajišťující plynulost mezibankovního platebního styku v Zúčtovacím centru ČNB. V roce 1999 dokončila ČNB proces postupného snižování sazby PMR na úroveň 2%, která je shodná s výší sazby PMR stanovenou Evropskou centrální bankou pro banky v Hospodářské a měnové unii (EMU).

Graf 1: Vývoj základních sazeb ČNB

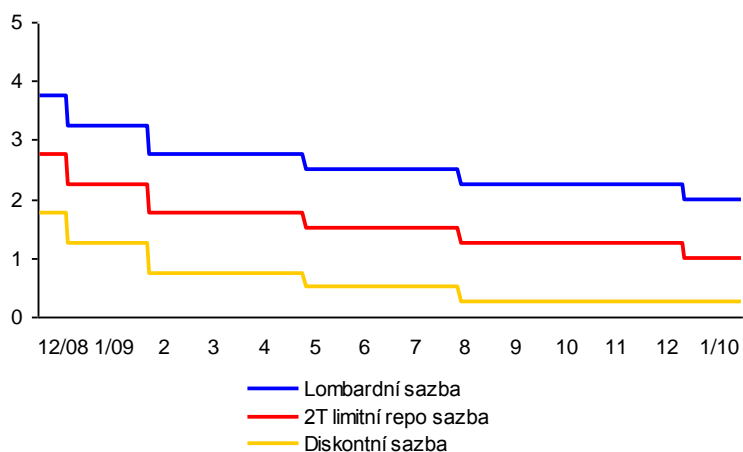
Zdroj: Cnb.cz [online]. 2009 [cit. 2010-04-29]. Měnově politické nástroje ČNB. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/download/menove_nastroje.xls>.

Tabulka 1: Měnově politické nástroje ČNB a ECB v roce 2009

Nástroj	Sazba ČNB	Sazba ECB
Dvoutýdenní repo operace	1,00%	1,00%
Diskontní sazba	0,25%	0,25%
Lombardní sazba	2,00%	1,75%
Povinné minimální rezervy-banky	2,00%	
Povinné minimální rezervy-stavební spořitelny	2,00%	

Zdroj: Cnb.cz [online]. c2003 [cit. 2010-04-29]. Měnově politické nástroje. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/>.

Graf 2: Základní sazby ČNB v průběhu roku 2009

Zdroj: Cnb.cz [online]. 2010 [cit. 2010-04-29]. Zprávy o inflaci. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2010/2010_I/download/ZOI_I_2010_II_2.xls>.

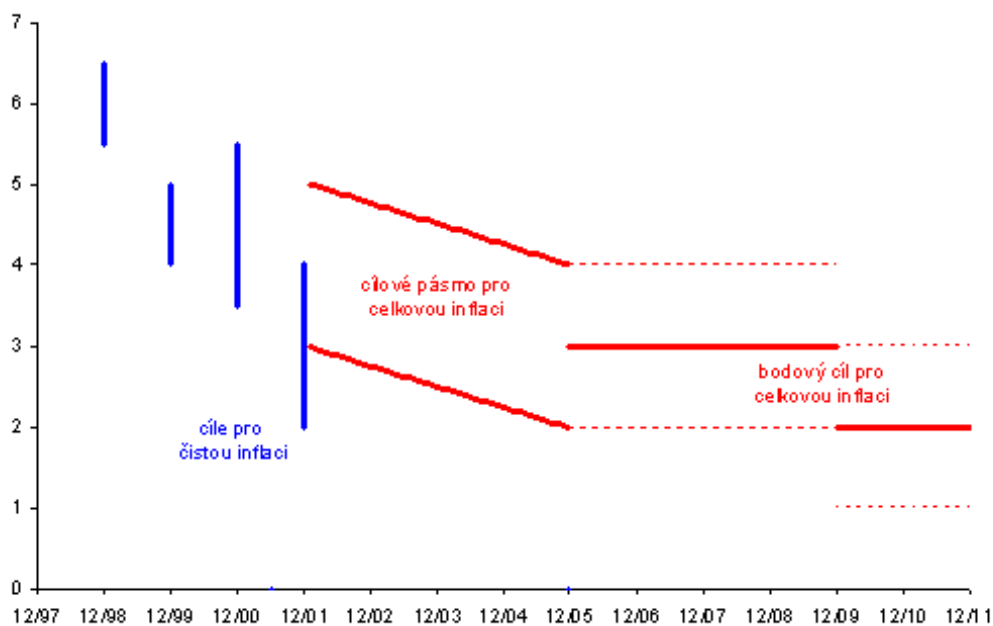
2.2.1 Hlavní úlohy cílování inflace

Při plnění své základní měnově politické úlohy, tj. zabezpečení cenové stability, volí centrální banka jeden z několika možných měnově politických režimů. Čtyřmi základními typy těchto režimů jsou režim s implicitní nominální kotvou, cílování peněžní zásoby, cílování měnového kurzu a cílování inflace.

V prosinci 1997 rozhodla bankovní rada České národní banky o změně režimu měnové politiky a počínaje rokem 1998 přešla k cílování inflace. Významnými rysy cílování inflace je střednědobost této strategie, využívání prognózy inflace a veřejné explicitní vyhlášení inflačního cíle či posloupnosti cílů. Bankovní rada ČNB při svém měnově politickém rozhodování posuzuje nejnovější prognózu ČNB a vyhodnocuje rizika nenaplnění této

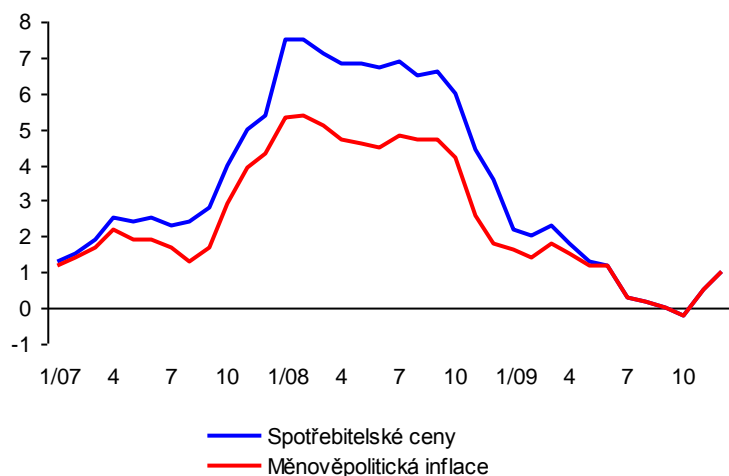
prognózy. Například zvýšení repo sazby vede prostřednictvím tzv. transmisního mechanismu obvykle k oslabení agregátní poptávky, které má za následek oslabení cenového růstu. Snížení repo sazby má na inflaci obvykle opačný dopad. Pokud centrální banka očekává, že v budoucnosti budou převažovat inflační vlivy vychylující inflaci nad cílovanou hodnotu, je to signál, že měnová politika by měla být restriktivnější, tj. že repo sazba by měla být zvýšena.

Graf 3: Cílování inflace v ČR

Zdroj: Cnb.cz [online]. c2003 [cit. 2010-04-29]. Cílování inflace v ČR. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html>.

Graf 4: Vývoj inflace v ČR

Zdroj: Cnb.cz [online]. c2003 [cit. 2010-04-29]. Zprávy o inflaci. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2010/2010_I/download/ZOI_I_2010_II_8.xls>

a)

Tabulka 2: Inflační cíle ČNB stanovené v čisté inflaci

pro rok	ve výši	plnění měsíci	k stanoven
1998	5,5 - 6,5 %	prosinec 1998	prosinec 1997
1999	4 - 5 %	prosinec 1999	listopad 1998
2000	3,5 - 5,5 %	prosinec 2000	prosinec 1997
2001	2 - 4 %	prosinec 2001	duben 2000
2005	1 - 3 %	prosinec 2005	duben 1999

Zdroj: *Cnb.cz* [online]. c2003 [cit. 2010-04-29]. Cílování inflace v ČR. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html>.

b)

Tabulka 3: Cílové pásmo stanovené v celkové inflaci v období leden 2002 - prosinec 2005

	pro měsíc	ve výši	plnění měsíci	k stanov eno
začátek pásma	leden 2002	3 - 5 %	leden 2002	duben
konec pásma	prosinec 2005	2 - 4 %	prosinec 2005	2001

Zdroj: *Cnb.cz* [online]. c2003 [cit. 2010-04-29]. Cílování inflace v ČR. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html>.

c) Inflační cíl v celkové inflaci ve výši 3 % platný od ledna 2006 do prosince 2009. ČNB zároveň usiluje o to, aby se skutečná hodnota inflace nelišila od cíle o více než jeden procentní bod na obě strany.

d) Inflační cíl v celkové inflaci ve výši 2 % platný od ledna 2010 do přistoupení ČR k Eurozóně. ČNB bude stejně jako doposud usilovat o to, aby se skutečná hodnota inflace nelišila od cíle o více než jeden procentní bod na obě strany.⁸²

⁸² *Cnb.cz* [online]. c2003 [cit. 2010-04-29]. Cílování inflace v ČR. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html>.

2.2.2 *Integrace měnové politiky ČR do EU*

Tato integrace byla rozčleněna na jednotlivé etapy. Předvstupní etapa započala v roce 1995 přípravami na základě plnění Evropské dohody (ED) a kodaňských kritérií pro vstup do EU. Tato etapa trvala do roku 2004. V současnosti se nacházíme v první etapě z celkových tří. První etapa znamená členství ČR v EU jako dovršení předvstupní fáze integrace do evropských struktur a zahájení plnění konvergenčních kritérií. Druhá etapa, zapojení do kursového mechanismu ERM II Evropského měnového systému nás teprve čeká. Narozdíl od ČR Slovenská republika (SR) má již všechny etapy za sebou. Včetně třetí poslední fáze, tedy vstupu do oblasti jednotné měny euro.

Předvstupní etapa integrace ČR do EU(1995- 2004)

V předvstupním procesu se ČR soustředovala především na strukturální a ekonomické reformy za současného rozvíjení své administrativní kapacity. Integrace ČR do EU byla oficiálně zahájena dne 1. února 1995, kdy vstoupila v platnost asociační Evropská dohoda (ED). Ratifikací ED byl vyjádřen zájem ČR o členství v EU a souhlas s procedurami, které postupně vedou k tomuto členství. V souladu s doporučením Přístupového partnerství připravila vláda ČR spolu s EK v listopadu 1999 dokument Společné zhodnocení priorit hospodářské politiky ČR, který zahrnoval soubor střednědobých hospodářských politik, které jsou nutné k tomu, aby ČR pokročila v ekonomické transformaci a připravila se na vstup do EU. Od roku 2001 nahradil "Společné zhodnocení" nový Předvstupní hospodářský program (PHP), který byl po schválení vládou předán k 1.5.2001 Evropské komisi. PHP byl v platnosti do doby vstupu ČR do EU a představoval komplexní přípravu ČR na účast v HMU s výhradou zavedení eura.

Základními kritérii pro vstup ČR a ostatních nových zemí byla tzv. kodaňská kritéria. V rámci nich je pro ekonomickou oblast obecně požadována existence fungujícího tržního hospodářství a schopnost ekonomiky vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními procesy uvnitř EU. Na tato dvě kritéria váže splnění řady podmínek analyzovaných u kandidátských zemí v pravidelných ročních zprávách EK o dosaženém pokroku. Totéž hodnocení proběhlo v minulosti i v případě ČR. Vedle ekonomických kritérií kodaňská kritéria obsahovala i kritérium institucionální, tj. schopnost přebírat závazky, plynoucí z členství (zejména aplikace evropských právních předpisů), včetně přijetí cílů politické, hospodářské a měnové unie. Z toho vyplývalo, že budoucí členské země budou povinny v budoucnu přijmout jednotnou měnu euro a nemohou žádat o trvalou výjimku (tzv. opt-out) na jeho zavedení.

První etapa integrace ČR do EU (2004- současnost)

Po vstupu ČR do EU byl PHP nahrazen Konvergenčním programem, jehož obsahem je plán vývoje veřejných financí dané země. Příprava země na vstup do Eurozóny je pravidelně hodnocena v rámci Konvergenčních zpráv, které sledují míru plnění maastrichtských kritérií a právní konvergence legislativy centrální banky se Statutem ESCB. Česká republika má za sebou první etapu integrace. Oproti tomu Slovenská republika, která vznikla současně s Českou republikou, měnu euro již zavedla.

Druhá etapa integrace ČR do EU

Souvisí se zapojením do kursového mechanismu ERM II Evropského měnového systému. Vhodná doba na vstup ČR do ERM II bude záviset na připravenosti dodržovat podmínky tohoto systému. ČNB chápe účast v mechanismu ERM II jako bránu pro přistoupení k euru a delší než minimálně vyžadované setrvání v ERM II nepovažuje ČNB za žádoucí. V době po vstupu do ERM II započne rovněž intenzivní fáze technických příprav na zavedení eura.

Třetí etapa integrace ČR do EU

Je to samotný vstup ČR do oblasti jednotné měny euro. Závazek zavést v budoucnu jednotnou měnu euro bylo součástí vstupních podmínek České republiky do EU. Vstup země do Eurozóny je obecně dán zněním Smlouvy o založení ES, jmenovitě článku 122. Plnohodnotná účast v HMU přijetím eura jako národní měny znamená plnění kritérií konvergence na dlouhodobém základě. Pro udržení stabilního kurzu společné měny je nutná zdravá makroekonomická politika všech zemí měnové unie, důvěryhodná společná měnová politika a dále rovnováha finančních trhů. Vzhledem k tomu, že přijetím společné měny se členské státy vzdávají vlastní měnové politiky, stává se pro ně úroková míra externí veličinou a měnový kurz z hlediska jedné země přestává plnit funkci nárazníku absorbujícího případné vnější šoky, úlohu "vyhlazování" cyklických výkyvů plně přebírá politika fiskální.

2.2.3 Sladění měnové politiky v rámci přijetí eura v České republice

Česká ekonomika v minulých letech v důsledku rychlého hospodářského růstu postupně snižovala svůj odstup od průměrné ekonomické úrovně Eurozóny a vykazovala rovněž prvky

narůstající sladěnosti. Vývoj v posledním roce byl však výrazně ovlivněn dopady světové finanční a hospodářské krize, která vedla k prudkému ekonomickému útlumu. V důsledku krize dochází především k výraznému zhoršení výhledu veřejných financí. Zvýšily se úrokové diferenciály a kursová volatilita, rozvolnila se integrace finančních trhů.

V delší časové perspektivě, tj. od roku 2003, kdy byla přijata Strategie přistoupení ČR k Eurozóně, došlo z hlediska přijetí eura i samotné pružnosti české ekonomiky k vývoji příznivým i nepříznivým směrem. Oproti roku 2003 postoupila reálná a nominální konvergence. Hospodaření veřejných financí se v letech 2004–2008 zlepšilo, v souvislosti s ekonomickým zpomalením však dojde v letech 2009 a 2010 k opětovnému výraznému zhoršení fiskálního vývoje, které bude vedle cyklických faktorů způsobeno i očekávaným růstem strukturálního schodku veřejných financí. Z hlediska připravenosti na přijetí eura lze charakteristiky českého hospodářství v současnosti rozdělit na čtyři skupiny.

První skupinu tvoří ekonomické ukazatele hovořící pro přijetí eura v ČR, mezi které patří již tradičně zejména vysoká míra otevřenosti české ekonomiky, velká obchodní i vlastnická provázanost s Eurozónou a dosažení dlouhodobé konvergence v míře inflace a nominálních úrokových sazbách.

Druhá skupina zahrnuje oblasti, které sice nadále představují z hlediska přijetí eura v ČR riziko makroekonomických nákladů, ale v posledních letech vykázaly náznaky zlepšení. Za pozitivní lze označit rychlou reálnou ekonomickou konvergenci ČR včetně dalšího přiblížení tuzemské cenové hladiny k odpovídající úrovni v Eurozóně, i když rozdíl v cenové hladině i úrovni ekonomické vyspělosti přetrvává a u cenové hladiny se navíc odstup od Eurozóny v roce 2009 (zřejmě pouze přechodně) opět zvýší.

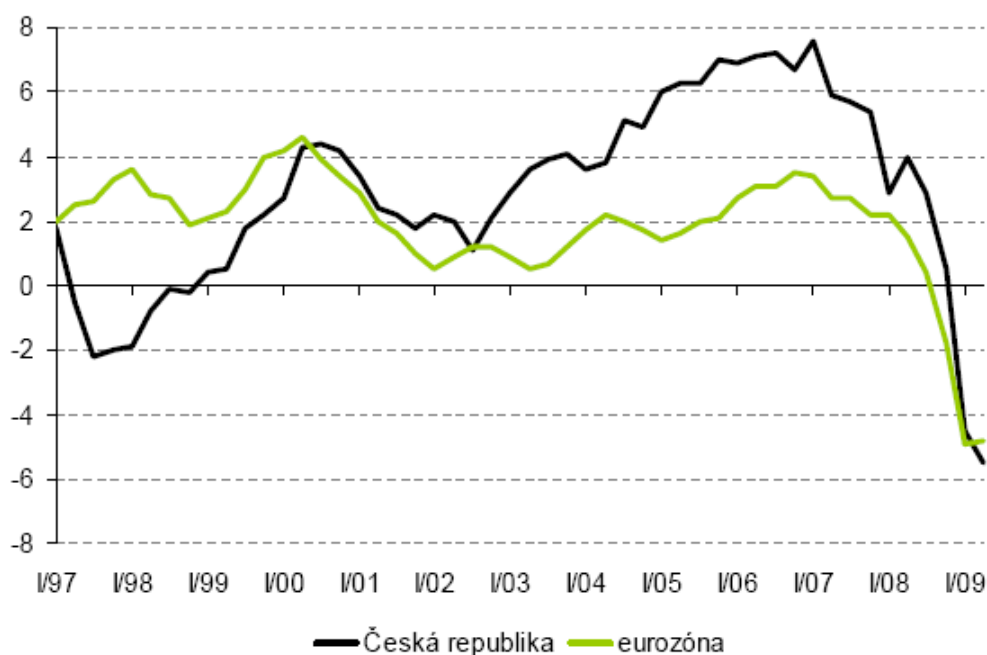
Třetí skupinu tvoří oblasti, kde v posledním období došlo z hlediska budoucího přijetí eura k nepříznivému vývoji. V důsledku hospodářského propadu a přijatých rozpočtových opatření došlo k výraznému zhoršení výhledu veřejných financí. Celkový fiskální deficit v roce 2009 zřejmě převyší 6 %, přičemž dojde k podstatnému nárůstu strukturálního schodku jdoucímu z části na vrub protikrizovému balíčku fiskálních opatření.

Čtvrtá skupina obsahuje další oblasti vykazující problémy z hlediska pružnosti ekonomiky a její schopnosti přizpůsobit se šokům, u nichž navíc nedochází k významnému zlepšení. Trvalým problémem je zde nízká či nevyhovující kvalifikace dlouhodobě nezaměstnaných osob. Náklady na propouštění z pracovních poměrů na dobu neurčitou zůstávají v mezinárodním srovnání velmi vysoké, zejména pokud jde o ukončení pracovních poměrů trvajících krátkou dobu, a přispívají k nepružnosti zaměstnávání.

V oblasti sladění ekonomiky se zejména v důsledku hospodářské krize připravenost ČR na přijetí eura zhoršila. Ačkoliv ČR v posledních letech postupně snižuje svůj odstup od ekonomické úrovně Eurozóny, nedochází k výrazným zlepšením fungování a pružnosti českého hospodářství.

V této situaci proto nelze dospět k závěru, že bylo dosaženo dostatečného pokroku při vytváření podmínek pro přijetí eura, aby mohlo dojít ke stanovení cílového data vstupu do Eurozóny. Proto Ministerstvo financí a Česká národní banka v souladu se schválenou Aktualizovanou strategií přistoupení ČR k Eurozóně doporučují vládě ČR toto datum prozatím nestanovovat. Doporučení nestanovovat prozatím cílové datum pro vstup do Eurozóny zároveň implikuje doporučení, aby ČR v průběhu roku 2010 neusilovala o vstup do mechanismu ERM II.

Graf 5: Růst HDP v České republice a Eurozóně v %

Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou 2009. In . [s.l.]: [s.n.], 21.12. 2009 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2009.pdf>.

3 Národní banka Slovenska a Evropská centrální banka

3.1 Národní banka Slovenska

Národní banka Slovenska (NBS) vznikla 1. ledna 1993 na základě zákona NR SR č. 566/1992 Sb. o Národní bance Slovenska, jako nezávislá centrální banka Slovenské republiky. Od 1. ledna 2009 - dne zavedení eura na Slovensku, se stala součástí Eurosystemu. Hlavním cílem Národní banky Slovenska je udržování cenové stability. Za tím účelem:

- se podílí na společné měnové politice, kterou určuje Evropská centrální banka pro Eurozónu,
- vydává eurobankovky a euromince podle zvláštních předpisů platných v Eurozóně pro vydávání eurobankovek a euromincí,
- podporuje plynulé fungování platebních systémů a systémů vypořádání, řídí, koordinuje a zajišťuje peněžní oběh, platební styk a zúčtování dat platebního styku a pečuje o jejich plynulost a hospodárnost,
- udržuje devizové rezervy, disponuje s nimi a uskutečňuje devizové operace podle zvláštních předpisů platných pro operace Eurosystemu,
- vykonává další činnosti vyplývající z její účasti v Evropském systému centrálních bank.

V oblasti finančního trhu přispívá Národní banka Slovenska ke stabilitě finančního systému jako celku, jakož i k bezpečnému a zdravému fungování finančního trhu v zájmu udržování důvěryhodnosti finančního trhu, ochrany klientů a respektování pravidel hospodářské soutěže. Přitom Národní banka Slovenska vykonává dohled nad finančním trhem, t. j. vykonává dohled nad bankami, pobočkami zahraničních bank, obchodníky s cennými papíry, zprostředkovateli investičních služeb, burzami cenných papírů, správcovskými společnostmi, podílovými fondy a subjekty kolektivního investování, pojišťovnami, zajišťovnami, penzijními společnostmi, penzijními fondy, doplňkovými důchodovými společnostmi a dalšími vymáháním subjekty slovenského finančního trhu

Nejvyšším řídicím orgánem NBS je Bankovní rada. Bankovní rada má podle § 7 zákona o NBS pět členů. Členy bankovní rady jsou guvernér, dva viceguvernér a dva další členové.

Od 1. prosince 2009, dokud celkový počet dalších členů bankovní rady klesne na cílový stav pět členů bankovní rady, jsou členy bankovní rady guvernér, jeden viceguvernér a

všichni další členové bankovní rady, kteří byli za členy bankovní rady jmenováni před 1. prosincem 2009 a kterým trvá funkční období k 1. prosinci 2009 a to až do zániku jejich funkce člena bankovní rady.

Guvernéra a alternáta jmenuje a odvolává prezident Slovenské republiky na návrh vlády po jejich schválení Národní radou Slovenské republiky. Dvou dalších členů bankovní rady jmenuje a odvolává vláda na návrh guvernéra NBS. Funkční období členů bankovní rady je pětileté. V čele NBS působí od 12. ledna 2010 guvernér Jozef Makúch.

Měnově politické nástroje NBS

Rámcem měnové politiky Eurosystemu je formulovaný tak, aby se zabezpečila účast širokého okruhu smluvních stran. Smluvní strana může využít automatické operace Eurosystemu a operace na volném trhu založené na standardních tendrech, ale prostřednictvím národní centrální banky státu, ve kterém má sídlo. Měnově politické nástroje jsou operace na volném trhu, automatické operace a povinné minimální rezervy.

Operace na volném trhu hrají velice důležitou roli v politice Eurosystemu při řízení úrokových sazeb, řízení likvidity na trhu a signalizování záměrů měnové politiky. Nedůležitým typem jsou reverzní obchody. Operace na volném trhu iniciuje ECB, která současně rozhoduje o typu obchodu, který má být použit, tak i o zásadách a podmínkách jeho využití.

Automatické operace slouží k uvolňování i stahování peněžní likvidity, signalizování záměru měnové politiky a vytváření pásma pro jednodenní sazby peněžního trhu. Smluvní strany tyto operace využívají na základě vlastní iniciativy.

Eurosystem vyžaduje, aby úvěrové instituce se sídlem v Eurozóně držely povinné minimální rezervy na účtech v národních centrálních bankách. Základna na výpočet povinných v minimálních rezerv pro úvěrové instituce je dána jejich bilancí.⁸³

⁸³ Nbs.sk [online]. 2008 [cit. 2010-04-29]. Zavedenia eura. Dostupné z WWW: <<http://www.nbs.sk/sk/euro/zavedenie-eura>>.

Tabulka 4: Porovnání sazeb platných v ECB i NBS s ČNB na konci roku 2009

Platné od	Lombardní sazba	Hlavní repo operace	Vkladová facilitata
NBS a ECB	1,75 %	1,00 %	0,25 %
ČNB	2 %	1,00 %	0,25 %

Zdroj: *Nbs.sk* [online]. 2005 [cit. 2010-04-29]. Úrokové sazby ECB. Dostupné z WWW: <<http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/udajove-kategorie-sdds/urokove-sadzby/urokove-sadzby-ecb>>.

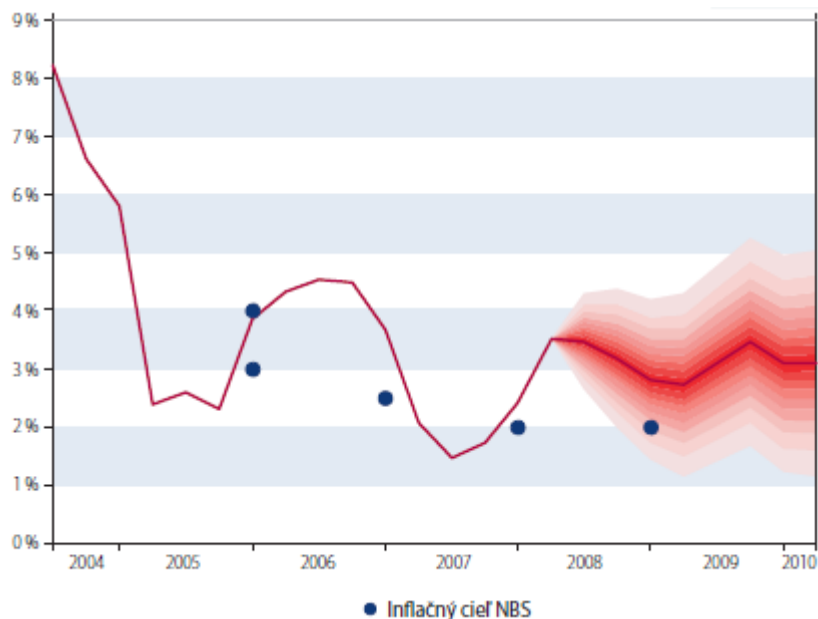
Cílování inflace na Slovensku

V prosinci 2004 přijala Bankovní rada Národní banky Slovenska Měnový program do roku 2008, kde si nadeřinovala výkon měnové politiky jako cílení inflace v podmínkách ERM II, kde stanovila inflační cíle na roky 2005 až 2008. Inflační cíle byly stanoveny na úroveň pod 2,5 % v prosinci 2006, pod 2,0 % v prosinci 2007 a 2008 tak, aby bylo splněné maastrichtské kritérium na bázi průměrné dvanácti měsíční inflace.

Na konci listopadu se slovenská koruna zapojila do mechanismu směnných kursů ERM II. Z pohledu měnové politiky a s ohledem na hlavní cíle- splnění maastrichtských kritérií a přijetí eura, bylo zavedení inflačního cílení úspěšné i přes to, že se v roce 2006 a 2007 nepodařilo inflační cíl dodržet. Překročení stanovených úrovní inflace bylo způsobeno faktory mimo dosah peněžní politiky, jako jsou administrativní zásahy, vývoj cen energií atd. To však spadá do výjimek inflačních cílů.⁸⁴

⁸⁴ Udržitelost inflace. In Udržitelost inflace. Bratislava : [s.n.], 2008 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK%5CMU%5C08_03.PDF>.

Graf 6: Predikce inflace na Slovensku

Zdroj: *Udržitelnost inflace. In Udržitelnost inflace. Bratislava : [s.n.], 2008 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK%5CMU%5C08_03.PDF>.*

3.1.1 Vývoj inflace ve Slovenské republice

Vývoj inflace na Slovensku, jako transformující se ekonomice byl ovlivněný především postupnou liberalizací a deregulací cen energií a jejich úprav na úroveň pokrývající přiměřené náklady a průměrný zisk, změnami spotřebních daní (na minimální úroveň požadovanou dle předpisů EU), tak také zavedením jednotné sazby DPH. Od roku 2003 se v cenách začala projevovat i aprecie směnného kursu. Dopad na zpomalení dynamiky spotřebitelských cen vedl i ke strukturálním změnám na maloobchodním trhu a postupné zesílení konkurence podpořené postupným příchodem obchodních řetězců.⁸⁵

⁸⁵ *Udržitelnost inflace. In Udržitelnost inflace. Bratislava : [s.n.], 2008 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK%5CMU%5C08_03.PDF>.*

Komparace cílování inflace SR a ČR

Tabulka 5: Komparace cílů inflace a jejich plnění v SR a ČR

	Slovensko			Česká republika		
	inflační cíle (%)	plnění inflačních cílů (%)	stav	inflační cíle (%)	plnění inflačních cílů (%)	stav
prosinec 2006	2,5	3,7	nesplněno	3,0	2,5	splněno
prosinec 2007	2,0	2,5	nesplněno	3,0	2,8	splněno
prosinec 2008	3,2	2,2	splněno	3,0	6,3	nesplněno

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-04-30]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace>.

3.1.2 Změna měnové politiky na Slovensku po zavedení Eura

Podpisem přístupové smlouvy k Evropské unii (16. dubna 2003 v Aténách) se Slovenská republika zavázala k vstupu do Hospodářské a měnové unie a k zavedení společné měny - eura. Přípravy na zavedení eura na Slovensku se začaly ještě před vstupem Slovenské republiky do Evropské unie.

16. července 2003 vláda SR schválila Strategii přijetí eura v SR a společný postup vlády SR a Národní banky Slovenska při vstupu Slovenské republiky do eurozóny. 8. září 2004 Vláda SR schválila konkretizaci strategie přijetí eura v SR. 6. července 2005 vláda SR schválila Národní plán zavedení eura v Slovenské republice. Vláda SR schválila aktualizovaný materiál dne 21. března 2007 a 16. dubna 2008. 28. listopad 2008 Slovenská koruna vstoupila do mechanismu směnných kurzů ERM II. Čímž postoupila do druhé etapy integrace v EU. Centrální parita koruny vůči euru byla stanovena na úrovni tržního kurzu 38,4550 EUR / SKK. Slovenská koruna využívá v ERM II standardní flukтуаční pásmo ± 15 procent kolem centrální parity. To znamená, že směnný kurz mohl pohybovat v rozpětí 32,6868 SKK / EUR až 44,2233 SKK / EUR. 14. prosince 2005 Vláda SR schválila návrh na jmenování zmocněnce vlády SR pro zavedení eura. 1. ledna 2006 do této funkce jmenovala p. Ivana ŠTEFANCE. Funkční období p. Ivana ŠTEFANCE bylo ukončeno 9. srpna 2006. 8. března 2006 Vláda SR schválila Zprávu o plnění Národního plánu zavedení eura v SR k 31. lednu 2006. Koncem ledna 2007 Vláda SR jmenovala zmocněnce vlády SR pro zavedení eura p. Igora Baráta. V polovině března 2007 na žádost Slovenska a po dohodě ministrů financí

zemí eurozóny, prezidenta ECB a ministrů financí a guvernérů centrálních bank Kypru, Dánska, Estonska, Litvy, Lotyšska, Malty a Slovenska byla centrální parita slovenské koruny v ERM II zhodnocena. Nová centrální parita koruny vůči euru byla stanovena na úrovni 1 euro = 35,4424 Sk. Spodní hranice pro povinné intervence je 30,1260 SKK / EUR a horní hranice je 40,7588 SKK / EUR. 29. května 2008 po dohodě ministrů financí zemí eurozóny, prezidenta ECB a ministrů financí a guvernérů centrálních bank Dánska, Estonska, Litvy, Lotyšska a Slovenska byla centrální parita slovenské koruny v ERM II zhodnocena o 17,6472%. Nová centrální parita koruny vůči euru byla stanovena na úrovni 1 euro = 30,1260 Sk. Spodní hranice pro povinné intervence je 25,6071 SKK / EUR a horní hranice je 34,6449 SKK / EUR. Počátkem června téhož roku ministři financí členských zemí Evropské unie na zasedání Rady EU pro ekonomické a finanční otázky (ECOFIN) v Lucemburku doporučily vstup Slovenska do eurozóny k 1. lednu 2009 a 20. června 2008 Rada Evropské unie ve složení hlav států definitivně potvrdila přijetí Slovenska do eurozóny. 8. července 2008 Rada Evropské unie na úrovni ministrů financí členských států Evropské unie (ECOFIN) stanovila neodvolatelný přepočítací koeficient mezi eurem a slovenskou korunou (konverzní kurz) na úrovni 1 € = 30,1260 Sk. Slovenská republika se dnem 1. ledna 2009 stane v pořadí 16. zemí Eurozóny.

Národní plán zavedení eura

Národní plán zavedení eura představuje plán jednotlivých kroků, které bylo třeba provést pro bezproblémové a úspěšné zavedení eura v celém hospodářství ČR. Ve smyslu Národního plánu zavedení eura byl zřízen Národní koordinační výbor, který byl nejvyšším řídicím a koordinačním orgánem při přípravě zavedení eura na Slovensku. Podmínkou pro vstup do Eurozóny bylo splnění čtyř konvergenčních kritérií, tzv.. maastrichtských kritérií:

- **Veřejné finance:** Kritérium pro hospodaření veřejných financí v sobě zahrnuje 2 oblasti. Veřejný deficit za poslední rok před hodnocením nesmí přesáhnout 3% HDP a veřejný dluh nesmí přesáhnout 60% HDP.

- **Inflační kritérium:** Průměrná inflace za posledních 12 měsíců, měřená podle harmonizovaného indexu spotřebitelských cen, nesmí přesáhnout průměr tří zemí EU s nejlepšími výsledky v oblasti cenové stability o více než 1,5 procentního bodu.

- **Stabilita dlouhodobých úrokových sazeb:** Průměrná dlouhodobá úroková sazba za posledních 12 měsíců nesmí přesáhnout průměr dlouhodobých úrokových sazeb tří zemí EU s nejlepšími výsledky v oblasti cenové stability o více než 2 procentní body.

- Stabilita směnného kurzu: Dva roky před hodnocením musí být národní měna zapojena do mechanismu směnných kurzů (ERM II). Během tohoto období nesmí krajina měnu jednostranně devalvovat, měna nesmí vybočit z dohodnutého flukтуаčního pásma, musí se pohybovat blízko centrální parity a při vývoji kurzu se nesmějí vyskytnout vážné napětí.⁸⁶

Tabulka 6: Komparace splnění maastrichtských kritérií na Slovensku a v Česku

Kritéria	Referenční hodnota 2008	Slovenská republika 2008	Česká republika 2008	Referenční hodnota 2009	Česká republika 2009
Veřejný deficit (% z HDP)	3,0	2,2	1,4	3,0	6,6
Veřejný dluh (% z HDP)	60,0	29,4	28,1	60,0	35,6
Míra inflace (%)	3,2	2,2	6,3	1,6	0,6
Stabilita dlouhodobých úrokových sazeb	6,5	4,5	4,5	4,9	4,9
Stabilita směnného kursu	Stabilita směnného kursu v ERM II	Od listopadu 2005 v ERM II	Není v ERM II		Není v ERM II

Zdroj : *Nbs.sk* [online]. 2008 [cit. 2010-04-29]. Zavedenia eura. Dostupné z WWW: <<http://www.nbs.sk/sk/euro/zavedenie-eura>>.

⁸⁶ *Nbs.sk* [online]. 2005 [cit. 2010-04-29]. Narodny plan zavedenia eura. Dostupné z WWW: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_EURO/NPzavedeniaEura2005.pdf>.

3.2 Evropská centrální banka

Evropská centrální banka (ECB) byla ustavena k 1. červnu 1998. Jejím předchůdcem byl Evropský měnový institut, dočasná instituce založená 1. ledna 1994, jejímž cílem byla příprava přechodu na jednotnou měnu euro. Evropský systém centrálních bank (ESCB) se skládá z ECB a národních centrálních bank všech členských států EU. ČNB je součástí ESCB. ECB má své sídlo v Německu, ve Frankfurtu nad Mohanem. ECB, která má právní subjektivitu, tvoří základ Euro systému a Evropského systému centrálních bank. Euro systém existuje od 1.1.1999 a skládá se z ECB a národních centrálních bank členských států EU, které zavedly euro. Eurozóna je oblast zahrnující členské státy EU, které zavedly euro.

Prvořadým cílem ESCB podle Smlouvy o EU je udržovat cenovou stabilitu. Aniž by byl dotčen tento cíl, podporuje ESCB obecné hospodářské politiky ES se záměrem přispět k dosažení cílů ES podle Smlouvy, tj. zejména podporovat harmonický a vyvážený rozvoj hospodářských činností v ES, trvalý a neinflační hospodářský růst respektující životní prostředí, vysoký stupeň konvergence ekonomické výkonnosti, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany, a to vytvořením společného trhu a hospodářské a měnové unie a prováděním společných politik a činností uvedených ve Smlouvě.

Základními úkoly ESCB podle Smlouvy jsou: definovat a provádět měnovou politiku ES, provádět devizové operace v souladu s ustanoveními Smlouvy, držet a spravovat oficiální devizové rezervy členských států, podporovat plynulé fungování platebních systémů.

Vrcholné orgány

Vrcholnými orgány ECB jsou: Rada guvernérů, Výkonná rada, Generální rada.

Radu guvernérů tvoří členové Výkonné rady a guvernéři národních centrálních bank eurozóny. Guvernér ČNB není členem Rady guvernérů; stane se jím až v momentě, kdy Česká republika zavede společnou měnu. Rada guvernérů určuje měnovou politiku ES, přijímá rozhodnutí týkající se střednědobých měnových cílů, klíčových úrokových sazeb a vytváření měnových rezerv. Zasedá dvakrát měsíčně; na prvním jednání v měsíci rozhoduje o měnových záležitostech.

Výkonná rada má 6 členů - prezidenta, viceprezidenta a čtyři další členy, kteří jsou jmenováni na období osmi let hlavami států nebo vlád zemí, které zavedly euro. Výkonná rada provádí měnovou politiku v souladu s obecnými zásadami a rozhodnutími Rady guvernérů. Rovněž odpovídá za přípravu zasedání Rady guvernérů. Od 1.11.2003 stojí v čele ECB Jean-Claude Trichet, prvním prezidentem byl Willem Duisenberg.

Generální rada se skládá z prezidenta a viceprezidenta ECB a guvernérů národních centrálních bank všech členských států EU. Generální rada vydává rozhodnutí, doporučení a názory. Zasedá čtyřikrát ročně. Jednání mohou být vedena též formou telekonference. Guvernér ČNB je od 1.5.2004 členem Generální rady.

Spolupráce ČNB s Evropskou centrální bankou probíhala už v období příprav na vstup České republiky do EU. Od 1. 5. 2004 se ČNB stala součástí Evropského systému centrálních bank. ČNB zajišťuje vztahy k ESCB a k ECB v souladu s požadavky, které vyplývají ze Smlouvy a ze Statutu ESCB a ECB. Guvernér se od června 2004 účastní jednání Generální rady jako její řádný člen, je doprovázen viceguvernérem a eventuálně může být zastoupen svým alternátem. Zástupci ČNB působí jako členové ve 13 výborech ESCB; do každého ze 13 výborů byli bankovní radou jmenováni dva zaměstnanci ČNB. Zástupci ČNB se dále účastní práce v pracovních skupinách jednotlivých výborů a jejich a Task Forces.

Upsaný základní kapitál ECB činí k 1.1.2009 cca 5,76 mld. EUR. Podle článku 29 statutu ESCB a ECB jsou váhy podílů národních centrálních bank v klíči pro upisování základního kapitálu ECB stanoveny rovným dílem podle podílu příslušného členského státu na celkovém počtu obyvatel a na hrubém domácím produktu EU. Národní centrální banky Eurosystemu jsou povinny splatit svůj podíl na upsaném kapitálu v plné výši. Národní centrální banky zemí, které nejsou členy Eurozóny byly povinny splatit 7% svého podílu na upsaném kapitálu. V případě České národní banky se jedná o částku cca 5,84 mil. EUR.⁸⁷

3.2.1 Úkoly Evropské centrální banky

Úkoly ESCB a Eurosystemu jsou popsány ve Smlouvě o založení Evropského společenství. Podrobněji jsou pak definovány ve Statutu Evropského systému centrálních bank (ESCB) a Evropské centrální banky (ECB). Statut je jedním z protokolů připojených ke Smlouvě.

Ve Smlouvě se odkazuje na „ESCB“ a nikoliv na Eurosystem. Smlouva totiž vycházela z předpokladu, že všechny členské státy EU zavedou euro. Do té doby bude tyto úkoly plnit Eurosystem. Mezi cíle Evropské unie (článek 2 Smlouvy o Evropské unii) patří vysoká úroveň zaměstnanosti a trvalý a neinflační růst.

⁸⁷ Cnb.cz [online]. c2003 [cit. 2010-04-29]. Evropská centrální banka. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/ecb_escb/>.

Podle Smlouvy o založení Evropského společenství (článek 105 odst. 2) plní ESCB tyto základní úkoly:

- vymezuje a provádí měnovou politiku eurozóny,
- provádí devizové operace,
- drží a spravuje devizové rezervy států eurozóny (správa portfolií),
- podporuje plynulé fungování platebních systémů.

Další úkoly:

- Bankovky: ECB má výhradní právo rozhodovat o vydávání bankovek v eurozóně.
- Statistika: ECB ve spolupráci s národními centrálními bankami shromažďuje od orgánů státní správy nebo přímo od hospodářských subjektů v jednotlivých zemích statistické informace, které potřebuje ke své činnosti.
- Finanční stabilita a dohled: Eurosystem se také snaží napomáhat institucím, které odpovídají za dohled nad úvěrovými institucemi a za stabilitu finančního systému.
- Mezinárodní a evropská spolupráce: v rámci plnění úkolů, které byly svěřeny Eurosystemu, udržuje ECB pracovní vztahy s příslušnými institucemi, orgány a fóry v rámci EU i v mezinárodním měřítku.⁸⁸

ECB odpovídá zejména za následující oblasti:

- **Vymezení činností Eurosystemu:** Rada guvernérů ECB odpovídá za měnovou politiku pro jednotnou měnu. Tato odpovědnost zahrnuje definici cenové stability, způsob analýzy inflačních rizik atd.
- **Vymezení, koordinace a sledování operací měnové politiky:** ECB dává národním centrálním bankám pokyny s podrobnostmi k požadovaným operacím (objem, čas, datum atd.) a kontroluje jejich úspěšné provedení.
- **Přijímání právních aktů:** V rámci přesně stanovených hranic mají rozhodovací orgány pravomoc vydávat právní akty, jako jsou obecné zásady a pokyny, které jsou v rámci Eurosystemu právně závazné. Jejich účelem je zajistit, aby národní centrální banky prováděly decentralizované operace jednotným způsobem. Ve stanoveném rozsahu navíc mohou rozhodovací orgány přijímat nařízení a rozhodnutí, která jsou závazná vně Eurosystemu.
- **Schvalování emise bankovek:** Do této oblasti patří strategické plánování, koordinace výroby a vydávání eurobankovek. Dále ECB koordinuje výzkumné a vývojové činnosti

⁸⁸ *Ecb.int* [online]. 1999 [cit. 2010-04-29]. Činnost ECB. Dostupné z WWW: <<http://www.ecb.int/ecb/orga/tasks/html/index.cs.html>>.

Eurosystému a bezpečnost a kvalitu výroby eurobankovek. Kromě toho je při ECB ustaveno Středisko pro analýzu padělků bankovek, které se zabývá analýzou a klasifikací padělků. Je zde také uložena centrální databáze padělků eurobankovek. Pod záštitou guvernérů G10 funguje při ECB rovněž Mezinárodní středisko pro boj proti padělání, které přispívá ke spolupráci centrálních bank na celém světě při potírání padělatelství.

- **Intervence na devizových trzích:** V případě potřeby provádí ECB tyto intervence ve spolupráci s jednotlivými národními centrálními bankami. Zahrnují nákup a prodej cenných papírů na devizových trzích.

- **Spolupráce na mezinárodní a evropské úrovni:** ECB se účastní zasedání různých mezinárodních a evropských fór a prezentuje zde svá stanoviska. V prosinci 1998 byl ECB jako jediné centrální bance na světě udělen statut pozorovatele u Mezinárodního měnového fondu (MMF) a nyní se účastní všech zasedání Výkonné rady MMF týkajících se témat spojených s Hospodářskou a měnovou unií. Z tohoto důvodu má ECB ve Washingtonu stálé zastoupení. Kromě toho se účastní jednání skupin zemí G7, G20 a Fóra pro finanční stabilitu. Na evropské úrovni je prezident ECB pravidelně zván na jednání Euroskupiny, neformálních měsíčních setkání ministrů financí států Eurozóny. ECB se rovněž může účastnit zasedání Rady EU, kdykoli se projednávají témata související s cíli a úkoly Eurosystému.

ECB je dále odpovědná za:

- **Statutární zprávy:** Povinnost předkládat zprávy je zakotvena ve Statutu Evropského systému centrálních bank (článek 15). ECB vydává Měsíční bulletin, konsolidovanou týdenní rozvahu Eurosystému a výroční zprávu.

- **Sledování finančních rizik:** Do této oblasti spadá posuzování rizik spojených s cennými papíry, ať již nakoupenými v rámci investice vlastních prostředků a devizových rezerv ECB nebo s těmi cennými papíry, které byly přijaty jako kolaterál v úvěrových operacích Eurosystému.

- **Vykonávání poradní funkce pro instituce Společenství a vnitrostátní orgány:** ECB přijímá „stanoviska“ k návrhům legislativy EU i jednotlivých států, které se dotýkají pravomocí ECB.

- **Provoz informačních systémů:** ECB a národní centrální banky vytvořily řadu společných provozních systémů, které usnadňují provádění decentralizovaných operací. Tyto systémy poskytují „logistickou“ podporu pro funkční integritu Eurosystému a zahrnují informační systémy, aplikace a postupy. Tyto systémy propojují národní banky prostřednictvím centra, které je umístěno v sídle ECB.

- **Strategické a taktické řízení devizových rezerv ECB:** Sem patří definování dlouhodobých preferencí poměru rizika a návratnosti devizových rezerv (strategická alokace aktiv), řízení poměru rizika a návratnosti v souvislosti s převládajícími podmínkami na trhu (taktická alokace aktiv) a formulace investičních pokynů a celkového operačního rámce.

Měnová politika ECB

ECB provádí jednotnou měnovou politiku na území Evropské měnové unie založenou na emisi a oběhu společné měny euro. To znamená, že centrální banky členských zemí se vzdaly národních měnových politik. Hlavním cílem měnové politiky ECB je cenová stabilita v podobě stanovené hodnoty a možných odchylek u tzv. harmonizovaného indexu spotřebitelských cen. Postup je založen na dvou pilířích: cílování inflace a regulaci peněžní zásoby. Při cílování inflace se ECB snaží regulovat krátkodobou úrokovou míru s hlavním cílem dosahovat cenové stability. Krátkodobá úroková míra plní roli operativního kritéria. Tento postup uplatňuje také česká republika. Při regulaci peněžní zásoby ECB kvantifikuje a snaží se regulovat vývoj peněžní zásoby v podobě měnového agregátu M3. Peněžní zásoba plní roli zprostředkujícího kritéria a v roli operativního kritéria opět vystupuje krátkodobá úroková míra.

Nástroje měnové politiky ECB jsou operace na volném trhu, diskontní nástroje a někdy také kursově intervence. Tyto nástroje mají tržní charakter. Jediným nástrojem, který má netržní charakter, jsou povinné minimální rezervy.⁸⁹

Úloha Eurosystemu

Eurosystem, který se skládá z Evropské centrální banky a národních centrálních bank členských států, jež zavedly euro, je měnovým orgánem eurozóny. Naším prvořadým cílem je v obecném zájmu udržovat cenovou stabilitu. Vzhledem k významnému postavení ve světě financí Eurosystem rovněž usiluje o udržování finanční stability a prosazování finanční integrace v Evropě.

Při plnění těchto úkolů klademe mimořádný důraz na spolehlivost, důvěryhodnost, transparentnost a odpovědnost. Snažíme se otevřeně komunikovat s evropskou veřejností a se sdělovacími prostředky. Naše vztahy s evropskými i národními orgány udržujeme plně v souladu s ustanoveními Smlouvy a zároveň dodržujeme zásadu nezávislosti. Ze strategického i provozního hlediska se všichni podílíme na plnění společných úkolů, přičemž dodržujeme

⁸⁹ REVENDA, Zbyněk, MANDEL, Martin, KODERA, Jan, MUSÍLEK, Petr, DVOŘÁK, Petr, BRADA, Jaroslav. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 4. vyd. Praha: Management Press, 2008. 627 s., ISBN 80-7261-132-1, str. 357

zásadu decentralizace. Usilujeme o to, abychom svou činnost vykonávali odpovědně, efektivně a v duchu spolupráce. Na základě bohatých zkušeností a výměny vědomostí se v rámci našich jasně definovaných úkolů a povinností snažíme upevňovat společnou identitu, vyjadřovat se společnou řečí a využívat výhod, které z této spolupráce vyplývají.⁹⁰

3.3 Úkoly národních centrálních bank

Provozní uspořádání Eurosystemu je založeno na principu decentralizace. Národní centrální banky vykonávají téměř všechny provozní úkoly Eurosystemu a provádějí tak rozhodnutí přijatá centrálně Radou guvernérů ECB.

Národní centrální banky odpovídají za:

- **Provádění operací měnové politiky:** Provádění vlastních transakcí je úkolem národních centrálních bank. Mezi tyto transakce patří například poskytování peněz centrální banky komerčním bankám.
- **Provozní správa devizových rezerv ECB:** Jedná se o provádění a vypořádávání operací na trhu, které jsou nezbytné pro investice devizových rezerv ECB.
- **Správa vlastních devizových rezerv:** Plánované operace národních centrálních bank v této oblasti vyžadují souhlas ECB, pokud tyto operace mohou ovlivnit směnné kurzy nebo podmínky domácí likvidity a pokud překračují určité hranice stanovené obecnými zásadami ECB. Cílem je zajistit soulad s kurzovou a měnovou politikou ECB.
- **Provoz platebních systémů a dohled nad nimi:** Peníze se uvnitř bankovního sektoru převádějí prostřednictvím platebních systémů. Národní centrální banky provozují vlastní národní platební systémy a vykonávají nad nimi dohled. Tyto systémy jsou vzájemně propojeny a dohromady tvoří systém TARGET pro platby v eurech. Kromě toho existují i jiné, soukromé systémy pro vypořádání plateb a obchodů s cennými papíry, nad kterými je vykonáván dohled, aby se zajistilo jejich bezproblémové fungování.
- **Emise bankovek společně s ECB:** Jak ECB, tak i národní centrální banky jsou emitenty bankovek. Všechny bankovky jsou uváděny do oběhu národními centrálními bankami, které pokrývají poptávku po bankovkách tím, že zadávají roční zakázky na výrobu a v celém Eurosystemu provozují systém správy zásob bankovek a mincí. ECB obě činnosti koordinuje.

⁹⁰ *Ecb.int* [online]. 1999 [cit. 2010-04-29]. Úloha Eurosystemu. Dostupné z WWW: <http://www.ecb.int/ecb/orga/escb/html/mission_eurosys.cs.html>.

Národní centrální banky přijímají opatření zajišťující vysokou kvalitu bankovek v oběhu a analýzu padělků.

- **Shromažďování statistických údajů a podpora činnosti ECB:** Pro podporu své měnové politiky a plnění úkolů Eurosystemu potřebuje ECB širokou škálu hospodářských a finančních údajů. Mezi hlavní oblasti, kde národní centrální banky pomáhají se sběrem údajů od národních finančních institucí, patří: i) měnové, bankovní a finanční trhy, ii) statistika platební bilance a údaje o devizových rezervách Eurosystemu a iii) finanční účty.

- **Funkce mimo Evropský systém centrálních bank:** Národní centrální banky mohou vykonávat i jiné funkce než ty, jež jsou uvedeny ve Statutu, pokud Rada guvernérů dvoutřetinovou většinou odevzdaných hlasů nerozhodne, že tyto funkce jsou v rozporu s cíli a úkoly ESCB. Takovéto funkce by měly národní centrální banky vykonávat na svou odpovědnost a nesmějí být považovány za součást funkcí ESCB.⁹¹

⁹¹ *Ecb.int* [online]. 1999 [cit. 2010-04-29]. Měnová politika. Dostupné z WWW: <http://www.ecb.int/ecb/orga/escb/html/mission_eurosys.cs.html>.

Závěr

Cílem této práce bylo provést porovnání měnově politických režimů centrálních bank. Vybrala jsem tři centrální banky, z důvodu své úzké propojenosti. Slovenská republika, která měla s námi téměř shodnou historii vývoje centrálního bankovníctví až do roku 1993, Evropskou centrální banku, která přebírá po vstupu zemí do Evropské unie některé jejich pravomoci a samozřejmě i Českou národní banku. Tehdejší poměry mezi Českem a Slovenskem rázem v roce 1993 přešly z vnitrozemských poměrů na zahraniční.

Česká národní banka jako první ve střední a východní Evropě přišla s režimem cílování inflace. Důvodem byly hlavně měnové výkyvy v dané době. Cílování inflace se stalo poměrně transparentní metodou. Zavedením cílování poklesla průměrná inflace z 11, 8 % (1993-1997) na průměrných 3,5 % (1995- 2005). S odstupem času přešla ČNB od cílování čisté inflace na cílování celkové inflace, což bylo srozumitelnější pro veřejnost.

Významným dnem pro ČR byl vstup do Evropské unie roku 2004, kdy začal také pomalý vstup ČNB do evropské měnové unie (EMU).

Pro Českou republiku je v současné době důležité, aby dbala na splnění kritérií po vstup do eurozóny a podnikla kroky k tomu, aby byla co nejdříve připravena. Však termín vstupu ještě nebyl konkretizován, to bude záviset na připravenosti ČR. Avšak případné neplnění kritérií konvergence nemá pro ČR v současnosti žádné přímé důsledky. Slovenská republika je již oproti nám o nějaký kus dále. Dne 1.1. 2009 začala na území Slovenské republiky platit nová měna a to tedy euro. Národní banka Slovenska tak částečně ztratila svoji samostatnost a nezávislost a veškeré měnové kroky bude muset řešit již spolu s Evropskou centrální bankou.

Podle posledních vývoju není přijetí eura na dosah, jak můžete vidět i ve srovnávacích tabulkách mé práce, ale pro ČR je velice důležité se na tento akt dobře připravit. Jak již jsem zmiňovala u Slovenské republiky, tak i měnová politika ČNB zanikne spolu s přijetím eura. Ovšem ČNB bude zastávat nové povinnosti, a to především informovat veřejnost o procesu zavedení nové měny atd. S ohledem na celkové pozitivní hodnocení okolí České národní banky, si myslím, že přijetí eura ČNB zvládne v hladkém průběhu.

V případě Slovenska nebyly provedeny žádné umělé zásahy do inflace s přímým účelem ji snížit. Přijetí, respektive zavedení eura na Slovensku nepředstavuje jednoznačnou hrozbu pro růst inflace k neudržitelným hodnotám. Euro pouze zvýrazní náročnost a komplexnost hospodářské politiky. Současně bude znamenat výzvu pro další ekonomické aktivity.

Z komparace České národní banky spolu s Národní bankou Slovenska a Evropské centrální banky z bakalářské práce vyplývá, že využívají podobně své měnové nástroje a úrokové sazby mají shodné, až na odlišnost v lombardní sazbě, která je vyšší v České republice.

Literatura

1. *Česká národní banka 1993-2003*. Praha : Česká národní banka, 2003. 39 s.
2. DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. přepracované a rozšířené vyd. Praha: Linde, 2005. 681s. ISBN 80-7201-515-X
3. PŮLPÁN, Karel; VENCOVSKÝ, František . *Dějiny měnových teorií na českém území*. První. Praha : Oeconomica, 2005. 486 s. ISBN 80-245-0992-X.
4. REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Vydání 1. Praha : Management Press, 1999. 741 s. ISBN 80-85943-89-1.
5. REVENDA, Zbyněk, MANDEL, Martin, KODERA, Jan, MUSÍLEK, Petr, DVOŘÁK, Petr, BRADA, Jaroslav. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 4. vyd. Praha: Management Press, 2008. 627 s., ISBN 80-7261-132-1, str. 357
6. VENCOVSKÝ, František . *Vzestupy a propady československé koruny*. První. Praha : Oeconomica, 2003. 248 s. ISBN 80-245-0497-9.

Internetové zdroje:

7. *Česká národní banka* [online]. c2003 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <www.cnb.cz>.
8. *European Central Bank* [online]. 1999 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <www.ecb.int>.
9. *Národní banka Slovenska : Eurosystem* [online]. 2008 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <www.nbs.sk>.
10. *Český statistický úřad* [online]. 2010 [cit. 2010-04-30]. Dostupné z WWW: <www.czso.cz>.